

חיי אדם כלל קמה הלכות יו"כ

ובסוף הסליחות אומרים פעם א' שמע ישראל וג' פעמים בשכמל"ו וז"פ ה' הוא האלהים. ולאחר שגמר התפלה תוקעין תקיעה א' אע"פ שלא הבדילו עדיין והוא סימן לסילוק שכינה:

(לח) צריך להוסיף מחול על הקדש מעט שימתינו מעט אחר צאת הכובעים ומתפללין ת"ע ואומרים אתה חוננתנו (תרכ"ד):

(לט) מבדילים על הכוס ואין מברכים עד הבשמים אפי' חל בשבת והרוצה לעשות מן המובחר לצאת דעת האומרים לברך גם על הבשמים כשחל בשבת נ"ל דלאחר שסיים ברכת המבדיל בין קדש לחול או יברך על הבשמים ולא באמצע הבדלה (עיין ס"ר שהקפה על הט"ו) (סז):

(מ) מברכים על הנר אפי' כשחל בחול ומעם ברכה זו אינו כשאר מ"ש שאז מברכים משום שהאור נברא במוצאי שבת ולכן מותר לברך אפי' על אור שהוציא עכשיו מן האבנים וכיוצא בו אבל ברכת האש ביה"כ הוא מטעם מפני שהיה אסור כל היום בתשמישו ולכן אסור לברך אלא דוקא על נר שדלק מעיה"כ או שהדליק נכרי ביה"כ לחיה או לחולה ששבת ממלאכת איסור וי"א שאין מברכין על נר של בהכ"נ ונ"ל דהיה מה שהדליק בביתו לכבוד היום שהרי עיקרו לא נעשה להאיר אלא לכבוד היום ונהגין להדליק נר אחר מנר זה ומדליקין על שניהם ומ"מ אם אין לו נר מותר לברך על מה שהוציא מן האבנים וידליק נר ממנו וימתין מעט שלא יהיה בעמוד הראשון שהדליק ואז יברך עליו:

(מא) אוכלים ושותים ושמים במוצאי יו"כ דאיתא במדרש שבת קול יוצא ואומר לנו בשמחה אכלו לחמכם:

(מב) מצוה תיכף אחר הבדלה או אחר הסעודה לעסוק מעט בסוכה אם אינו עיף מן התענית כדי לקיים ילכו מחיל אל חיל:

(מג) בש"ע כתב שיש שעושים ב' ימים יה"כ אך מימינו לא שמענו משום אדם שניהוג כן דאע"ג דבכל יו"ט אנו עושים ב' ימים מספק מ"מ כיון שרוב צבור אין יכולים לעמוד בזה להתענות ב' ימים רצופים לא תקנו מספק כיון דאנן בקיאי בקביעא דידיהא:

הלכות סוכה

כלל קצו. דיני סוכה:

(א) כתיב בסוכת תשבו ז' ימים למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את את בני מארץ מצרים מתחלה כתיב בסוכת חסר וכאן בסוכות הושבתי כתיב מלא אלא להורות ב' מיני סוכות שישבו א' סוכות של ענני כבוד וא' סוכות ממש בשעה שצרו על העיירות במלחמות סיוחן ועוג. וצוה מצוה זו בתשרי ורא בניסן שהוא זמן י"ט משום דבימות החמה אינו ניכר המצוה כי כן דרך לישב בסוכות מפני החום משא"כ בתשרי שכבר הגיעו ימות הגשמים ואז ניכר שהוא למצוה (תרכ"ה):

(ב) זה שנאמר בתורה בסוכות תשבו היינו הסכך שלמעלה שזה נקרא סכך שמסכך על האדם ומגין עליו מזרם וממטר בדכתיב וסוכה תהיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר אבל הדפנות אינם קרויים סוכה ולפיכך כל הפסולים שנכתוב לקמן דפסלה התורה בסוכה היינו דוקא בסכך אבל כולם כשירים בדפנות (ת"ל ונט"ז סז):

(ג) ומ"מ הל"מ וגם מרבינן מהכתוב דלא קרוי סוכה אלא אם כן יש לה דפנות. ומצוה מן המובחר שיעשה ד' דפנות שלימות ומ"מ אם עשה לה רק ב' דפנות ובשלישית טפה מרווח הל"מ דכשרה ובלבד שיעשה צוה"ס דהיינו אם היו ב' מחיצות זו אצל זו כמין גם על טפה ומעמידו בפחות מג"ט דופן מהכשר סוכה שהיא ז' סוף המקצוע השני כנגד אותו טפה

שכנגדו

ריא

היי אדם כלל קמי הלכות סוכה

שכנגדו או אפי' למעלה מהן שאינו נוגע בהן רק שיהיה כנגדן ממש דהוי צה"פ
 במבואר בהל' שבת בדין מחיצות ואפי' אם הסכך מונח עליהן מי' ראוי להחמיר
 ולהניח קנה על גביהן דהסכך לא נעשה לשם צה"פ (סי' תר"ל מ"א ס"ק ג') ואז
 מותר למלטל בתוכו ולהוציא מן הבית דרך הלון הפתוח לסוכה בשבת שבתוך
 החג דאפי' דבשאר שבתות אסור למלטל אפי' יש תיקון ברוח רביעית מ"מ בשבת
 שבתוך החג אמרי' מגו דהוי דופן לענין סוכה הוי נמי לענין שבת. ודוקא בשעת
 הדחק אבל בלא"ה ראוי להחמיר (עיין ר"ן ונ"י) אבל בפחות מן ב' דפנות שלימות
 ושלישית טפח וצה"פ לא מהני אם יעשה כל הדפנות ע"י צורת הפתח אפי' דצה"פ
 היא מחיצה גמורה כמו שנתבאר בכלל מ"ח מי' לענין סוכה לא מהני אפילו
 בדופן ג' ומכ"ש בשאר מחיצות (כ"כ ר"ן בהדיא ריש סוכה וכן מקילות על קנה
 פחות מ"ט לא מהני אפי' עושה ל' דפנות ועיין סי' תר"ל במ"א ס"ק א') :

(ד) היה לה ב' דפנות זו כנגד זו | זה גרע מבי דפנות הדבוקים
 יחד דלעיל. עושה דופן שיש ברחבו | די טפחים ומשהו ומעמידו בפחר
 מג"פ סמוך לאחד מבי הדפנות ואיך | הוי כאלו היה כאן בדופן
 השלישי דופן של ז' טפחים דכל | פחות מג"פ הוי בלבד וגם בזה
 צריך להניח קנה מן הפס על דופן האחר כדי שיהיה צה"פ. ובסוכה גדולה ודופן ג'
 רחוק הרבה מן הפס שעושה (מ"א הניח נל"ע לס' מהני ול"י מכאן) ודוקא
 כשנעשה מחיצה ג' ע"י לבד צריך צה"פ אבל אם יש דופן של שבעה טפחים
 בלא לבד וכ"ש ג' דפנות שלימות איצ' לצה"פ אלא שנוהגין לעשות לנוי. ולפי
 שיש הרבה דינים בענין עשיית הדפנות שאינן שלימות ואין הכל בקיאות בזה ולכן
 נהגו לעשות מחיצות שלימות ומי שאין לו כדי צרכו למחיצות עדיף שיעשה ג'
 מחיצות שלימות מדי שאינן שלימות (סג) :

(ה) העושה סוכתו בבית בזוית של כותל מזרח וכותל דרום ונמצא שאין כאן
 אלא ב' מחיצות ולמעלה מונח קורות הבית ויש לומר פי תקרה יורד וסותם לא
 מהני לחשוב לדופן ג' אלא ישים תחת הקורה קנה מכאן וקנה מכאן ויהיה נחשב
 לצה"פ (סג ט"ו) :

(ו) גובה הדפנות אין פחות מ"ט מן הקרקע ואם אין לו נסרים גבוהים כי
 יעמידם פחות מג"פ סמוך לקרקע או בפחות מג"פ סמוך לסכך דאמרינן לבד
 אבל אם יש אויר ביניהם ג"פ אפילו גבוהים הרבה פסול דהוי מחיצה תלויה.
 ורחב המחיצות אין פחות מו' טפחים על ז"ט דהוה השיעור שמחזיק ראשו ורובו
 של אדם ושלחן טפח. ומותר לו להוסיף ברחבה אפילו כמה מילין ובגובה עד
 עשרים אמה אבל אם הסכך למעלה מעשרים אמה פסול כדלקמן ואם היה בהלל
 הסוכה בפנים פחות מ"ט בגובה או פחות מו' על ז' בארובה ורחבה פסול דהוה דירה
 סרוחה ואין אדם דר בדירה סרוחה ומ"מ מה שמכנים כלי' לתוכה או נוי סוכה
 אעפ"י שממעט חללה מ"ט כשרה דמ"מ הוי דירה אבל אם הסכך יורד לתוך י"ט
 פסול שאין זה דירה (תל"ג) ומן הצד כגון שאינה אלא ז' על ז' ותלה במחיצות
 אפילו לנוי ופחתה מו' על ז' פסולה (תל"ד) ואם הסוכה גדולה הרבה ובמקום
 א' יש קרן א' משוך לפנים שאין בו ז"ט על ז"ט אסור לישוב שם כיון שהמקום
 צר לו לשבת לא הוי דירה וכ"ש אם היתה ארוכה הרבה ואין ברחבה ז' דפסולה
 אפי' לדין דישבתנו אינו כשלהם מ"מ פסולה (תל"ד) :

(ז) כל הדברים כשרים לדפנות בין מדבר שאינו גדולי קרקע כגון עורות וכן
 דבר המקבל טומאה כגון סדינין וכיוצא בו וכן מכלים ובלבד שיכולה לעמוד
 ברוח מצויה ולכן אם עושה מחיצות מיריעות וכיוצא בו צריך לקשור אותם
 מלמעלה ומלמטה כדי שלא יניד אותם הרוח ומ"מ אין נכון לעשות מיריעות שמא
 יפסקו ולאן אדעתא. ואפילו יש בהם פריצות הרבה ואפי' חמתה מרובה מצלתה
 כשרה שבי"ז אינו פוסל אלא בסכך וכן אפילו מבע"ה ואפילו שיימדי בני אדם
 לשם מחיצות אלא דבשבת וי"ט צריך שלא ידעו שלשם מחיצה הועמדו שם דאסור
 לעשות מחיצה בשבת (וגם לדין לזהר על לעשות מקיפה מיריעות בשבת וי"ט ואפי')

חיי אדם כלל קמו הלכות סוכה

אס לא נקצר נקצר גזרז מ"מ אסור מטעם לאסור לעשות מקילה בשבת וי"ע ולריך להזהיר ע"ז אס בני הכפרים (ת"ל):

(ח) ששה דברים פוסלים בסכך (ה) דבר המקבל טומאה (ו) שאין גידולו מן הארץ (ז) מהובר (ז) חמתה מדובה מצילתה (ה) תעשה ולא מן העשוי (ו) למעלה מכ"אמה. ולפיכך צריך שיהיה הסכך מדבר שהוא גידולי קרקע ואינו מקבל טומאה שנאמר חג הסוכות תעשה כו' באספך מגרנד ומיקבך. וא"ל דהכתוב בא להורות באיזה זמן שיעשה שהרי כבר כתיב בשביעי ב"ט"ו לחדש וקבלו חז"ל דכוונת הכתוב להורות ממה שיעשה הסכך שיעשה ממה שאוסף מן הגרן ומן היקב דהיינו הקש וענפי האילן שהם דבר שגדולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה דקש וענפי אילן אין מקבלין טומאה דאין לומר דר"ל בגרן ויקב עצמו דהיינו האוכל שהוא דבר המקבל טומאה דא"כ הל"ל באספך גרנד ויקבך אלא ע"כ דכוונת הכתוב בפסולת גרן ויקב דהיינו מה שמאסף מן הגרן ומן היקב והוא הפסולת (תרכ"ט):

(ט) וגם ילפינן מססוק זה שלא יסכך בענפי אילנות המחוברים באילן דדוקא בפסולת גרן דהיינו בתלוש אבל תלוש ולבסוף חברו כגון נסרים שחיברו בכותל מקרי תלוש לענין זה (ס"ז ב"א):

(י) ולכן המסכך בעורות של בהמה אעפ"י שלא נעברו עדיין שאינם מקבלים טומאה או במיני מתכות או בכלים דכל זה אינו גידולי קרקע ואפילו בעפר דעכ"פ לאו גידולי קרקע הוא אלא קרקע עצמו פסולה הסוכה מה"ת. והמסכך בשברי כלים אע"ג שכבר מהרו מטומאתם ע"י שבירה זו וגם אין מקבלים טומאה מ"מ פסולה מדרבנן ולכן כל עץ שנמצא בו ברזל אין לסכך בו דשבר כלי הוא (ס"ז):

(יא) כל דבר שיש לו בית קיבול אין מסככין בו דמקבל טומאה. ומ"מ מותר לסכך בקנים כיון שלא נעשו לקבלה. וה"ה מרוב (ס"ז):

(יב) המחצלות שעושין מקנים מענפי אילן הרכים ומעמידן בעגלות שקורין (קערנ) או (פלוקיסאק) אסור לסכך בהם שהם כלים ואפילו לאחר שביטלן מתורת כלים כדלעיל סי' ט' אבל אם עשה לסיכוך אפילו יש לה שפה רק שלא תהיה לה בית קיבול (ע"ן ח"ר) מסככין בה אם לא במקום שנהנו להניח מחצלאות אלו בנגיף קעין תקרה דאז אסור דיבוא למעות ויאמר מ"ש לישב בסוכה או בבית אבל אלו מחצלאות שנעשו מקליפת עץ שקורין (ראגנעז) או (מאטן) פסולים שהם נעשים לכסות בהם סחורה והוי כלים ומקבלים טומאה (ס"ז):

(יג) אין מסככין בדבר שריהו רע או שנושרין עליהן ואפ"י גידולי קרקע ואינם מקבלים טומאה כגון עשבים שאינן ראויין לאכילה אסור דחיישינן שמא מתוך שריהו רע או שעליהן נושרין תמיד יצא מן הסוכה (ס"ז) ומ"מ בדיעבד יצא וכן אם אין לו במה לסכך מותר (מ"א) אבל אם אין נושרין רק בשעת הרוח כשר לסכך בהם אפילו לתתלה. וכן לא יסכך בדבר שמתייבש תוך ז' שמא לא יחא בו שיעור מהיצה:

(יד) כבר כתבנו דנקרא סוכה על שם שנעשה לצל ומדכתיב חג הסוכות תעשה לך קבלו חז"ל תעשה ולא ממה שנעשה כבר שלא לשם צל ועכשיו נמלך שתהיה לצל לפיכך המניח עצים או קש ע"ג מחיצות לייבשן ולא לשם צל כלל ואח"כ נמלך שתהיה לשם סוכה פסול מה"ת שהרי מתחלה לא נעשה לשם צל ולפיכך אסרו חכמים לסכך אפילו לשם סוכה בדברים שדרך בני אדם להניחן לייבשן כגון הבילה של קנים או של קש אע"ג שמסכך עכשיו לשם צל וסוכה משום גזרה ואמנם לא אסרו אלא כאותו ענין שדרך בני אדם רגילין להניח לייבש ואין זה נפחות מכ"ה קנים וגם לא נקרא הבילה אלא מה שיוכל לטלטל ממקום למקום ע"י אגוד זה כגון שנקשר בב' ראשיה או באמצע אבל אם קשר רק מצד א' כיון שאין יכול לטלטל ע"ז לא נקרא הבילה ומטעם זה נמי אם יש בגזע א' כ"ה קנים אעפ"י שקשרם ג"כ בראש השני לא נקרא הבילה כיון שעיקרן

חיי אדם כלל קמו הלכות סוכה ריב

א' ואגוד בידי שמים לא נקרא אגוד ומי' אם אגד עמהם אפילו רק קנה א' הוי חבילה ואותן המסככים בקש צריכים לזהר שלא יעשו אגודות מן הקש בכרי שלא יפזרם הרוח דפסול מדרבנן (תרכ"ט):

(פז) ולכן נמי חבילה שאין קושרין אותן אלא למוכרם במנין ומיד כשיקנה הקונה יתירנה אינה חבילה, ובמדינתנו שמוכרין אגודות ענפי אילנות שקורין (יעלניק) וקוצצין אותן לפזר בבית אפשר שאין דינם כחבילה כיון שאין דרך להניחן לייבשן דאדרבה כשיתיבשו אז אינן שוין כלום (סז):

(פז) ומטעם זה כיון דאין זה אלא מדרבנן אם כבר סיכך בחבילה לשם סוכה ואח"כ נזכר איצ' להתירן ולהגביהן ולהחזור ולהניחן אלא מתיר האגודות ודיו דכיון דאין החשש אלא שמא יבא למעות ויאמר דמותר לישב תחת סוכה שהניח רק לייבש וכיון דמגלה דעתו במה שמתירן שהוא בקי בדין תעשה ולא מן העשוי סגי. אבל אם הניחן שלא לשם צל רק לייבש אע"פ שמתירן עכשיו פסול מה"ת שהרי נעשה בפסול אלא צריך להתיר האגודות ולנענען דהיינו שיגביהן ויחזור ויניחן לשם סוכה (סז):

(יז) נסרים אע"פ שהן גידולי קרקע ואינן מקבלים טומאה אם יש ברחבן ד"ט אסרו חכמים לסכך בהם אפילו אם יניחם על עובין ששם הם קצרים אפ"ה אסור דסתם תקרה של בית נעשה מנסרים רחבים ויבא למעות ויאמר מ"ש לישב בסוכה מ"ש לישב בבית והתורה אמרה בסוכות תשבו ולא בבית אבל אם אינן רחבין ד"ט אע"פ שהן משופין ודומין לכלים אם לא ייחדן לשום תשמיש מותר לסכך בהן דאין רגילות לסכך בית בנסרין הפחותים מד"ט. ומ"מ אין אנו נוהגין כלל לסכך בנסרים דבמדינתנו נוהגין לעשות תקרות הבית אף בנסרים שאינן ד"ט ולא עוד אלא אפילו (נלאטעס) דבזה אין דרך כלל לעשות ממנו תקרה אפילו בזמננו נוהגין לאסור לסכך בהן שמא יבא לסכך כ"כ עד שלא יהיו גשמים יורדין לתוכה ושייך בזה גזירת בית ומ"מ בשעת הדחק או שאין לו במה לסכך מותר לסכך אפילו בנסרים שרחבן ד"ט והיה בכל דבר האסור משום גזרה (שס נט"א ס"ק כ"ב):

(יח) כיון דנקרא סכך ע"ש שמגין מן החמה לכן צריך להניח כ"כ עד שתהיה צלתה מרובה מחמתה ואם היה חמתה מרובה פסולה מה"ת שהרי אין כאן סכך ולכתחלה יהיה הסינוך קל כדי שיראו ממנו הנוכבים הגדולים הנראים בלילה ומי' אם היתה מעובה כמין בית אע"פ שאין הנוכבים נראים בתוכה כשרה אבל אם היא מעובה כ"כ עד שאין הגשמים יכולים לירד בתוכה אפ"ה כשיורדין גשמים מרובים וא"כ הוי כעין בית פסולה משום גזירת בית (תל"ב):

(יט) אויר פוסל בסוכה בג' טפחים בין בגדולה ובין בקטנה בין באמצע בין מן הצד ג"ט פסול. בפחות מג"ט כשרה ומצטרף להשלים הסוכה אבל אין ישינים תחתיו וחמור אויר מסכך פסול שבס"י כ' שבאויר נראה ההפסק לעינים (ט"ו). ואם יש אויר ג"ט במקום א' ואינו חולק הסוכה כל הסוכה כשרה מלבד באותו מקום ואם חולק הסוכה לשנים עד שלא נשאר שיעור הכשר סוכה עם ג' דפנות אותו חלק שאין בו הכשר סוכה פסולה. ואם היה הסכך דק מאוד שיש בה אויר הרבה אלא שאין ג"ט במקום א' כיון שבין הכל צלתה מרובה מחמתה כשרה ובלבד שלא יהיה במקום א' כדי ראשו ורובו (ס"י תל"ב):

(כ) סכך פסול אם הניח מן הצד סמוך לדופן אפילו מהלך על כל אותו הצד אם הוא פחות מד' אמות כשרה דהל"מ דאמרינן דופן עקומה ר"ל דחשבינן לסכך כאלו הוא מן הדופן ועקום ונכסף למעלה. ואם הגג עקום כנגין שלנו אע"פ שיש בשיפוע ד' אינו פוסל אא"כ יש במשכו ד' ואם הגג עקום למעלה ולמטה בסמוך לקורה אע"פ דאינו נמשך ממנו ג"ט כיון דבגובה רחוק ממנו ג"ט אין מצטרפין ולא אמרינן חבוש ולבוד להחמיר. ונתחלקו הפוסקים די"א דוקא כשהדפנות מגיעים לסכך אמרי' דופן עקומה (ר"ן נ"ק ס"א) וי"א אפילו אינם מגיעים לסכך נמי אמרי' כאלו הדופן מגיע עד למעלה ונכסף (טור ט"ז ס"א) ואפ"י

חיי אדם כלל קמו הלכות סוכה

ואפי' הניח סכך פסול אצל כל הדי' דפנות אם הוא פחות מד"א כשרה הסוכה באמצע אם יש באמצע המסוכך בסכך כשר שיעור סוכה אבל אם הוא ד' אמות לא אמרינן דופן עקומה וא"כ כיון שזו אינו נקרא דופן נמצא אע"ג שבאמצע הסוכה הניח סכך כשר מ"מ כל הסוכה פסולה שהרי אין לה דפנות דהדפנות אינן מעולין לסוכה כיון שהם מופלגים מן הסוכה ואם יש לסוכה ד' דפנות והניח סכך פסול אצל דופן א' אע"פ שהוא יותר מד"א כשרה אם יש בסכך הכשר שיעור סוכה שהרי יש לה ג' דפנות רק שלא ישב תחת הפסול :

(כא) בד"א מן הצד דשייך לומר דופן עקומה אבל באמצע הסוכה אם הוא פחות מד"ט בטל לגבי הסכך ולא מקרי כלל סכך פסול והסוכה כשרה ומותר לישוב אפי' תחת הפסול (כ"כ נש"ע אבל דעת הראב"ד לאפילו נפחות מד"ט קצנין לסכך פסול לענין זה שאסור ליטע מקטיו וכ"פ דעת הר"ן דף קל"ט ע"ג וכ"כ ריטב"א בקי' סוכה דף ק"ט וכו' עין הסכים רבו וכ"כ ריא"ז נש"ג - ולכן יש להחמיר) ואם הסכך פסול ד"ט והסוכה יש לה ג' דפנות והפסול הולך ע"פ ארכה פסולה כל הסוכה שהרי אין כאן בכל צד אלא דופן ומחצה. ואם הפסול הולך לרחבה ונשאר שיעור סוכה בחלק הפנימי חלק הפנימי כשר והחיצון פסול. ואם יש פחות מד' אמות מדופן אמצעי עד סוף הסכך פסול א"כ אף חלק החיצון כשר דזה שיושב בחלק הפנימי מחשב לו לסכך וזה שיושב בחלק החיצון מחשב לו לדופן (סי' תרל"ג סי"א סק"ו) בד"א בסוכה גדולה שיש בה יותר על הסכך פסול ז' טפחים על ז' טפחים אבל בסוכה קטנה שאין בה אלא ז' על ז' או אפילו ט' ומחצה כיון דכי שקלת ליה לפסול ליכא הכשר סוכה ולכן בין באמצע בין מן הצד בג"ט פסולה בפחות משלשה כשרה וישנים תחתיו ומצטרף להשלים הסוכה לכשיעור (סז) :

(כב) לפיכך בית המסוכך כל השנה בנסרים ורוצה לעשות ממנו סוכה ומניח סביב הדפנות נסרים וכן המסכך תחת הגג ומניח סביב הדפנות מן הרעפים צריך לזהר שלא יהיה בנשאר ד' אמות ומ"מ יש להחמיר גם בפחות מד' טפחים שלא לישוב תחתיו כדלעיל סי' ב' :

(כג) אם הניח אויר בין הדפנות לסכך ברחבו בפחות מג"ט ק"ל לבד וכל הסוכה כשרה שאנו רואים כאלו הדפנות מחוברים לסכך אבל אם הניח אויר ג"ט פסולה שהרי אין כאן דופן לסוכה רבוה ל"ש לומר דופן עקומה כיון שאין כאן אלא אויר (סח) :

(כד) סכך פסול פחות מד' ואויר אצלו פחות משלשה אין מצטרפין לפסול הילכך אם יש אויר ג' במקום א' ומיעטו אפילו בסכך פסול כשר ודוקא בסוכה גדולה אבל בקטנה שאין בה אלא ז' על ז' אם יש בשניהם האויר והסכך פסול ג' טפחים מצטרפים לפסול :

(כה) אם יש סכך פסול ב' טפחים ועוד סכך פסול ב"ט ואויר פחות מג' מפטיק באמצע יש להסתפק דכיון דק"ל דכל פחות מג' הוי כלבוד וא"כ י"ל היה הכא הוי כאלו ב' הפסולים הם ביחד וא"כ הוי סכך פסול ד"ט אבל אם בשני הפסולים אין בהם ד"ט לא אמרינן דנחשב האויר ביניהם כאלו היה סתום בסכך פסול דדוקא כשאלו השני פסולים היו סמוכים אמרי' אבל לא כשמפורד לעשותו סתום (תרל"ג) :

(כו) סככה בשפודין של ברזל וכיוצא בו מדברים הפסולין לסכך בהן ואין בהם ד' ואין בהם במקום א' ד' והניח בין שפוד לשפוד כמלא שפוד ונתן שם סכך כשר פסול שא"א שיצמצם כל האויר מסכך כשר ונמצא הפסול מרובה אבל אם העדיף סכך הכשר מעט על הפסול כשר. ודוקא בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה צריך להיות מן השפודים פחות מג"ט במקום א' (תרל"ה) :

(כז) בשעת הדחק וכיוצא בו שמוחר לסכך בנסרים כדלעיל סי' ט"ז ויש לו בית שמסוכך בנסרים ואין עליהם מעזיבה מ"מ פסולה לסוכה מה"ת אע"פ שנמלך עכשיו לשם סוכה משום תעשה ולא מן העשוי כדלעיל שהרי בית פסול מה"ת

היו אדם כלל קמו הלכות סוכה ריג

מהית הסוכה אמר רחמנא ולא ביתו. ולכן צריך לעשות מעשה שיסיר כל המסמרים ומענעע כל נסר ונסר (כן פרט"י ורע"ב וכן מוכח ע"כ) או שיטול מן ב' נסרים נסר א' ויתן סכך כשר במקומו וכולה כשרה אפי' הנסרים רחב ארבע' ול"ש בזה גזרת תקרה כיון שעושה מעשה שמוכח שבקי בדון תעשה ולא מן העשוי ובדון שלא ישב תחת תקרות הבית (ואמנם י"א דאם כנר היה מעזיבה על הנסרים אין להחיר ליטול המעזיבה ולפקק או ליטול א' מענתיים. והט"א הכיח זה כל ע. וגם בא"ר משמע דמותר) (סי' תרל"ה):

(כח) פסול היוצא מן הסוכה דינו כסוכה כגון שעשה ב' דפנות כמין גם ארוכות ודופן א' ארכו רק ז"ט והסכך הוא יוצא הרבה כנגד דופן הארוכה ונמצא שאין לסכך הזה רק ב' דפנות מ"מ כשר ואפי' אם עשה הדופן השלישי יותר מזה וא"כ י"ל שגילה דעתו שרוצה לעשות דפנות שלימות ואינו רוצה להשתמש רק כנגד הדפנות מ"מ כשר (סס):

(כט) אם הניח הסכך למעלה מעשרים אמה מקרקעיתו של הסוכה פסולה מהית דכתיב הן הסוכות תעשה לך שבעת ימים ר"ל שתעשה בענין זה שאפשר לך לעשות שלא תעמוד רק ז' ימים דהיינו בנין ארעי אבל למעלה מכ' אמה א"א לעשות אלא בנין קבע פסולה (תרל"ג):

(ל) לכתחלה ראוי להחמיר שלא להעמיד הסכך בדבר שמקבל שומאה ולכן אין ליתן סולמות של עגלות או המחזברים בכותל שנותנים שם מאכל בהמה שהם ככלים ומקבלים שומאה וכן שאר סולמות שיש להם בית קיבול השליבות וכיש שאר כלים כגון מרה ומגריפה כדי לסכך עליהן ואפי' ליתן אותם על הסכך כדי שיהיוק הסכך שלא יפול דגוריו' שמא יבא לסכך בהם ומה שנותנין הכלונסאות על כותל אבנים המחזבר דשם ל"ש למגור. וכ"ז לכתחלה אם אפשר לזהר אבל אם א"א שאין לו שאר דברים או בדיעבד קיי"ל דמותר להעמיד הסכך בדבר המקבל שומאה ולכ"ע מותר להבר הכלונסאות שמניח הסכך עליהם במסמרות של ברזל כיון שאין סומך הסכך על המסמרות אלא שמחזיק בהם העמודים זה מותר לכ"ע וכן מותר לקשרם בהבלים של פשתן או בנגדים בלויים אבל לקשור הסכך עצמו בכלונסאות בהבלים ראוי לזהר לכתחלה כיון שקושר הסכך עצמו בדבר המקבל שומאה (סי' תרכ"ט נ"ח):

(לא) אותן שעושים סריגות מעצים דקים ומחזברים יחד והן רחב ד' יש להסתפק דאפשר דדינן כנסר שיש בו רחב ד"ט דפסול ואעפ"י שנותן עליו סכך כשר אפשר שיש לאסור מי"מ אין למחות בהנהגתן היתר כיון שנותן עליו סכך כשר ל"ש גזרת תקרה (תרכ"ט מ"א סק"ו):

(לב) סוכה שאין לה גג כגון שהיו ראשי הדפנות דבוקות זו בזה כזה או שסמך ראש הדופן לכותל כזה סכך ולא דופן ומ"מ אם יש בפחות כשרה ולפי שאינו מצוי במדינותינו שמשכנין בו מותר לישן אפי' תחת הדפנות (סס' תרל"ה):

(לג) מדכתיב בסוכת תשבנו בלא ו' דמשמע בסוכה א' ולא בסוכה שתחת הסוכה ולכן אם עשה ב' סככים זה למעלה מזה ושניהם צלתה מרובה מחמתה (לכל שמתה מרובה לא שמה סכך ועיין נסיון תרכ"ט) ויש ביניהם שיעור סוכה דהיינו י"ט (דל"כ אין שמה סכך והיו כאלו כולו סכך א') פסול וכ"ש אם עשה סוכה תחת תקרת הבית דפסולה אלא דבזה אפילו אין תקרת הבית גבוה י"ט מן הסכך פסולה דבצל סוכה אמרה התורה ולא בסוכה שתחת הבית וכן בסוכה שתחת האילן אפי' ענפי האילן מועטים שחמתם מרובה מצלתם והסוכה הוא בלא האילן צלתה מרובה מחמתה מחלוקת בין הפוסקים וכיון דהוי מלתא דאורייתא אזלינן לחומרא דכל הסכך שכנגד הענפים רואין אותן כאלו אינן אא"כ הסכך כשר הוא כ"כ שאפי' אם תנטל כל הסכך שמונח נגד הענפים אעפ"כ תשאר הסוכה צלתה מרובה מחמתה וכ"ז פסול מדכתיב בסוכת

חיי אדם: כלל קמו הלכות סוכה

בסוכת חסר ו' להורות לא בסוכה שתחת הסוכה ולא בסוכה שתחת הבית ולא בסוכה שתחת האילן ואפי' אם יקצצו אח"כ ענפי האילן שיהיו הענפים עצמן מהסכך אע"ג דהשתא הם כשרים לסכך שהרי אינו מחובר מ"מ הסוכה פסולה שהרי כבר נעשה בפסול והוי תעשה ולא מן העשוי אפי' יגביה כל ענף וענף ויחזור ויניחנו על הסכך לשם סוכה ומטעם זה אסור לישן בסוכה במטה שיש לה גג למעלה אע"ג שאינו גבוה י"ט שהרי אינו ישן בצל סוכה אלא בצל אהל (סי' תרכ"ו כ"ז כ"ח):

(לד) והעושה סוכה תחת תקרת הבית ואח"כ מסיר הרעפים י"א דפסולה דהוי תעשה ולא מן העשוי ויש מכשירין דזה גופו מה שמסיר הרעפים הוא מעשה ויש לזהר בזה. ולכ"ע מותר לעשות תחת הגגות העשויים לפתוח ולסגור ומותר לסגור מפני הגשמים ולהחזור ולפתחן רק שיפתח קודם עשיית הסוכה ואף שאח"כ סוגר הגג ה"ז כאלו פירס עליה סדין וחזר ונוטלה כיון שנעשה בהכשר ומותר לפתחן ולסגור ב"ט אם יש להם צירים ואין בזה משום בנין וסתירה דהוי כפתח (תרכ"ו):

(לז) העושה סוכה למטה בבית חתה הגג שהסירו הרעפים אעפ"י שנשארו עדיין העצים הרקים שקורין (לאטעס) שהרעפים מונחי' עליהם כשר אפי' לישב תחת העצים עצמן דהעצים עצמן הוכשרו כיון שעשה מעשה והסיר הרעפים ויש מחמירים שיהיה בין כל אחד ד' טפחים או לפחות ג' טפחים אבל אם היתה כך בלא רעפים או אותן העצים יש להם דין סכך פסול דאע"ג דבאמת הם סכך כשר מ"מ כיון שהגיהם שם שלא לשם צל הרי הם פסולים משום תולמ"ה ודינם כדין סוכה שתחת האילן בסי' ל"ב ע"ש. ואם מניח הסכך עליהם הב"ח אסור אם אין ביניהן גיט אבל מ"א וא"ר מתירין אם יש ריוח ביניהם יותר כדלעיל סי' כ"ז (ע' סי' תרל"א סעיף ק'):

(לח) פירס סדין תחת הסכך לנוי אם הוא בתוך ד"ט לסכך כשרה דכיון שהוא לנוי בטל לגבי סכך ואם הוא רחוק מן הסכך ד"ט הוי אהל בפ"ע ופסולה ואם אינו לנוי אלא להגן אפי' בפחות מד"ט פסולה הסוכה ויש לזהר שלא לתלות שום נוי בסוכה אלא דוקא בפחות מד"ט לסכך. ומ"מ דבר שחמתה מרובה מצלתה ליכא למיהוש דל"ש לגזור בזה (א"י) ונ"ל דלכך אין מדקדקין בתליית מנורות התלויות:

(לח) ומ"מ כיון די"א דמותר לפרוס סדין תחת הסכך בפחות מד"ט כדי להציל מן הגשמים דבטל לגבי סכך ולכן אם הרוח מכבה הנרות מוטב לעשות כן משיאכל חוץ לסוכה ומיהו לא יבדל לישב בסוכה דיש פוסלין דדוקא לנאותה כשרה אבל מפני הגשמים וכיוצא לא בטל לגבי סוכה (תרכ"ט ומ"ט):

(לח) סוכה אעפ"י שלא עשה לשם מצוה כשרה ואפי' עשאוה נכרים שאינם מצווים כלל דלא הקפידה התורה אלא שתעשה הסוכה צל כדכתיב חג הסוכות תעשה וסוכה הוא דוקא שנעשה לצל ואפי' לא נעשית אלא לדירת ארעי כמו שעושין הרועים וכיוצא בו כשרה ובלבד שתהיה מסוכך כדון אבל סוכה הנעשית מאליה כגון שהיה מונח גריש גדול וחטט בו מלמטה עד שנעשה בו דפנות וסכך ממילא פסולה לפי שלא נעשית לצל ואם עשאה לבית דירה הרי דינו כבית ופסולה אפי' מגביה הסכך וחזור ומניחו (תרכ"ה תרל"ו) ואין לעשות הסכך קודם שיעשה הרפנות ואם עשה מפה סמוך לסכך מותר לסכך קודם שיעשה שאר דפנות כמו בחוטט בגדיש דהיינו כמבואר בש"ע (סימן תרל"ה) ובדיעבד יש פוסלין:

(לט) סוכה העומדת משנה לשנה כשרה כיון שנעשה פעם א' לצל ומ"מ כיון שעבר החג הרי בטלה העשייה ואע"ג דמדינא א"צ שיעשה לשם סוכה כדאיתא בסימן הקודם מ"מ מצוה מן המובחר שיחדש דבר מה בסכך לשם סוכה ואפילו במפתח על טפח סגי או שילך החידוש על פני כולה ואפי' רחב כל דהו זה"ה.

חיי אדם כלל קמו הלכות סוכה

בסוכות הנזכרים במי' הקודם מצוה לחדש בה דבר ואם עשאה לשם חג אפילו מתחלת השנה כשרה וא"צ חידוש (ס):

(מ) מותר לעשות סוכה בראש עגלה ובספינה ובלבד שיוכל לעמוד ברוח מצוי ולכן גם הסוחרים יכולים לעשות סוכה בעגלה שלהם שקרוין (ניידל) ובלבד שיהיה בתוכה גבוה י"ט ורחב ז"ט בלא הגלגלים (תרכ"פ):

(מא) יוצאין בסוכה שאולה דכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסוכת ומדכתיב

בסוכת חסד ו' משמע שכל ישראל ראויים לישב בסוכה א' ובענין זה א"א שיגיע

אפי' יהיה פרוטה לכ"א אא"כ ע"י שאלה הוא דכתיב חג הסוכות תעשה לך דקיי"ל

דכ"מ דכתיב לך ר"ל משלך קבלו חז"ל דר"ל לאפוקי גזולה ואמנם כיון דקיי"ל

קרקע אינה נגזלת וא"כ אם תקף את חבירו והוציא מסוכתו וגזלה וישב בה אע"ג

דלכתחלה אסור אפי' לישב בסוכת חבירו שלא מדעתו אפי' אין דעתו לגזלה

דאע"ג דניחא ליה לאדם לקיים מצוה בממונו מ"מ הכא קפיד שאינו רוצה שיהיה

עמו יחד מ"מ התורה שכתבה מיעוט דלא יצא בגזולה ע"כ לא מיירי בהכי שהרי

קרקע אינה נגזלת וא"כ הוי כשאולה וכן אין לומר דמיירי שגזל עצים ועשה מהם

סוכה דנהי דלפי דין תורה לא יצא שצריך לקיים כדכתיב והשיב את הגזלה מ"מ

כיון שכבר תקנו חכמים שזה א"צ לסתור סוכתו אלא ישלם דמי עצים לבעלים

וא"כ כשזה נתן לו דמי העצים ה"ז אינו בכלל גזולה שהרי יש כח ביד חכמים

להפקיר ממון חבירו דקיי"ל הפקר ב"ד הפקר ואין למצוא אלא כשזה אינו

משלם לו דמי העצים או שראובן עשה לו סוכה בראש העגלה או בספינה ושמעון

גזל והוציא את ראובן דבזה ליכא תקנת השבים ופסול מדאורייתא וכן אם ראובן

עשה לו סוכה בקרקע של שמעון וחזר שמעון בעל הקרקע והוציא את ראובן

מסוכתו הבנויה בקרקע שלו ונמצא היא גזולה ביד שמעון דאין כאן תורת שאולה

שהרי אינה עומדת בקרקע של ראובן אפי' אם בנה ראובן מדעת שמעון שהשאל

לו הקרקע לו ימים מ"מ לא הוי הקרקע בחזקת ראובן אלא בחזקת שמעון וגם

אין כאן תקנת השבים לומר ששמעון קנה העצים ע"י שיתן ממון לראובן דדוקא

בגזל עצים וטרח בהם ובנה מהם בית או סוכה בזה יש תקנת השבים אבל זה

שגזל סוכה עשויה אין כאן תקנת השבים (תל"ז):

(מב) ומטעם זה אסור לעשות סוכה ברה"ד דאף דנאמר מסתמא ישראל מוחלין

הלכם מ"מ הרי גם לעכו"ם יש להם הלך ברה"ד וא"כ גזול העכו"ם דעכו"ם

ודאי לא מחלי ואפי' למיד גזל עכו"ם מותר מ"מ לכס לא הוי ואף דקיי"ל דקרקע

אינה נגזלת וא"כ בדיעבד יצא מדין תורה מ"מ אסור לברך לישב בסוכה כיון

שאינו שלו עי"פ וא"ר מתיר לברך בדיעבד אם אין לו אחרת (ס):

(מג) ומטעם זה יש לזהר שלא יקצין ישראל סכך של סוכה בעצמו אלא

יקנה אותם מנכרים (וע' נט"ז ס"ס תרס"ד) ומ"מ אם א"א מותר לקצוץ בעצמו

ובלבד שיטול רשות גבעל הקרקע (ס):

(מד) מי שלא עשה סוכה קודם י"ט מותר לעשות בהדי"ם ומותר שיהיה לו

ב' סוכות ויאכל היום בזו ולמחר בזו (ס):

(מה) עצי סוכה בין הסכך ובין הדפנות אסורין בהנאה כל חי ימים ולדירן

גם במי' שהרי בה' עדיין מחוייב לאכול בסוכה וכיון דאיתקצאי בין השמשות

אתקצאי לכולי יומא ואם חל שבת לאחר י"ט נוהגין שלא להסתפק ממנו גם

בשבת דהוי כמכין מיום טוב לשבת ואיסור הנאה בשיעור סוכה אסור מהית

דכתיב חג הסוכות וקבלו חז"ל דבא להורות דהסוכה דומה להגינה מה הגינה

אסורה בהנאה שהרי היא קדשים אף הסוכה היא קדושת הגוף ומ"מ אף מה שהווא

יותר מהכשר סוכה אסור מדרבנן ואפי' ליטול קיסם לחצוץ שיניו אסור וכן נוי

סוכה אסורין משום בזוי מצוה ואפי' אם נפלו מ"מ אסורין כל מי' (נושנת וי"ט

אסורין אפי' בטלטול תמוס מוקלה ואפי' למאן דמתייר אחריו שנספסל כסיון תרס"ה

שאני סוכה שהכל בטל בשיעור סוכה שאסור מדאורייתא ואינו נדעמו כלל מא"כ

אחריו דמלי נדעמו ולענין הנאי להתנות עליהן להנות מהן עיין בהל' שבת כלל

ס"ו ס' י"ד ומ"מ אין אנו נוהגין להתנות ומ"מ נוהגין לשלשל הסדונים המצויינים

שלא

חיי אדם כלל קמו קמו הלכות סוכה

שלא יתקלקלו מן הגשמים ואפי' בלא תנאי דמסתמא מתחלה ע"ד זה תלאן ומ"מ נכון להתנות שיעמוד קודם בין השמשות ראשון ויאמר אני מתנה שאיני בודל מהן כל בין השמשות של הש"י ימים דאז מתחלה לא חלה עליהם הקדושה או שמתנה ואומר אני מתנה עליהם לאכלם ולהשתמש בהן כל זמן שארצה וא"כ גם בהש"מ בכללו (תל"מ) ועיין לעיל כלל ס"ו ס"י י"א לענין לטלטל ולהנות מנויי סוכה:

(מו) אין לעשות דפנות הסוכה מיריעות שעשנו וכן לא יתלה שעשנו לנוי אא"כ גבוהים מתשמיש אדם וגם לא יקשור אותן דברים שבדעתו לטלטל מפי הגשמים דאסור להתירן ב"ט אלא יעשה עניבה (עס נ"ח):

(מז) אסור להקוק פסוק בסוכת תשבו על דלעת וכיוצא בו דיבוא לידי ביוון ועוד דלהרבה פוסקים אסור לכתוב פסוקים אלא דוקא הומש שלם ואע"ג דנהגין היתר להתלמד בהן דוקא אבל שלא לצורך אסור (עס וע' נ"ד ס' רפ"ג נ"ז):
(מח) מי שא"א לו לעשות סוכה אלא מעבר הנהר וצריך לעבור בספינה קמנה אם א"א לו בשום אופן אחר מותר לעבור בספינה קמנה שגוי יעבירנה כדי שלא יצטרך הישראל לעשות שום דבר (תל"ט נ"ח):

(מט) היושב בסוכה ושלחנו בתוך הבית כאלו לא אכל בסוכה מדרבנן דגזרו שמא ימשוך אחר שלחנו אבל אם מקצת שלחנו בתוך הסוכה אפילו רק טפח אע"פ שכל השלחן בתוך הבית יצא דהא סגי בשלחן טפח (סס' תל"ד):

כלל קמו. דין ישיבת הסיכה (תל"ט תר"מ תרע"א):

(א) כתיב ז' ימים תשבו בסוכות וא"א לומר ישיבה ממש אלא קבלו חז"ל תדורו בסוכות (והוא לזון עכנה כמו ויזנו נקדע) אמרה תורה שידור בסוכה כמו שדר בביתו בכל השנה שתהיה עיקר דירתו בסוכה שיכניס בה כליו הנאים ומצעות נאות ואוכל ושותה וישן בסוכה ומטייל בה ולומד בה וכשמספר עם חבירו הכל יהיה בסוכה כללו ש"ד שהסוכה תהיה נחשבת לדירתו לגמרי. ולפי שקדושת סוכה גדולה מאוד ראוי שלא לדבר בה כ"א קדושה ותורה וכ"ש שיהיה לדבר שם להדיר ורכילות ושאר דבורים האסורים:

(ב) ומ"מ לא תהיה מצוה בזויה עליו ולכן לא יכניס בה כלים שאינם דרך כבוד כגון קדרות וכלים שמשוהין בהם קמח ועריבות וכד ששואבין בו מים ויורה ומחבת ומכתשת וכיוצא בהן ונוהגין שלא להכניס קדרות אפילו קודם אכילה וקערות לאהר שאכל צריך להוציאן לחוץ. ונוהגין שלא להכניס גר של הרם דמאים וכן לא יעשה בה תשמיש בזוי כגון שטיפת קדרות וקערות אבל כוסות מותר וכיש דאסור להשתין בה אפילו בכלי אע"פ שעושה כן בביתו אבל תשמיש המטה מותר בסוכה שהרי עיקר מצותה איש ואשתו ומ"מ אם הכניס בתוכה כלים מאוסים לא נפסלה הסוכה בכך. ומ"מ בשעה שהם בתוך הסוכה י"א דפסולה מדרבנן ואין מברכין לישב בסוכה עד שיוציאם (כ"כ ר' מנחם וכו' מ' ר"ף ס"ף סוכה) וכל כלי שתיה כגון כוסות וכיוצא בו בסוכה ומ"מ נ"ל דאם אין לו כלי וצריך לאכול מן הקדרה מותר להכניסו ויציע המטה ויכסה השלחן בסוכה ולא בביתו כדי להראות שאין זו דירתו:

(ג) אין ישינים חוץ לסוכה אפי' שינת ארעי דאין ארעי לשינה דפעמים דסגי לאינש בזה וה"ל קבע אבל מותר לאכול אכילת ארעי חוץ לסוכה דהיינו אפילו כביצה פת וכן מותר לשתות מים ויין אם אינו קובע עצמו לשתות יין. ולאכול פירות אפי' בדרך קבע דפירא לא חשוב קביעות שלהם. וכל זה מדינא והמחמיר עליו שלא לשתות אפילו מים חוץ לסוכה ה"ז משובח. ותבשיל העשוי מה' מיני דגן אם קבע עליו חייב בסוכה וכן בשר ודגים אם אוכל יותר מכביצה וקבע עליו ראוי להחמיר ולאכול בסוכה וכן חבורה שקובעין עצמן לשתות איזה משקה כגון מי דבש וכיוצא בו וכ"ש יין ראוי להחמיר שלא ישתו כ"א בסוכה ד"א דבין ששותה בקביעות הוי קבע וחייב בסוכה וכן באכילת פירות בקבע עם בני חבורה ראוי להחמיר:

רטו

חיי אדם כלל קמו הלכות סוכה

(ד) ומה שנוהגין להקל עכשיו בשינה שאינן ישינן בסוכה רק המדקדק במצו' י"א משום צינה דיש צער לישן במקומות הקרים ועוד שרוב ב"א אין להם סוכה מיוחדת שיוכל לישן שם עם אשתו וה"ל מצטער דפטור כדלקמן אבל כל אדם ראוי לזהר שתהיה לו סוכה מיוחדת ולישן שם עם אשתו. ולענין אם חל ליל טבילה בהג' וא"א לישן עם אשתו בסוכה אם מצטער ודאי פטור (וע' נכ"ח):

(ה) קורא ולומד בסוכה ואם אין דעתו מיושבת עליו בסוכה לומד בביתו אבל בלא"ה ילמוד בסוכה ואם יש לו מורה רב להביא ספרים הרבה לסוכה אפשר דפטור ואם יכול להניחם שם כל החג הייב דאין זה מורה (כ"ח) וכן המתפלל בביתו. אם יש לו מנוחה מתפלל בסוכה וא"ל בביתו אבל במקום שיש בהכ"נ הולך לבית הכנסת. והבדלה עושין בסוכה:

(ו) כיון שישבתו בסוכה חייב להיות כמו ישיבתו בביתו לכן אם ירדו גשמים כיב שמשער בעצמו שאלו היה יושב בביתו וירדו גשמים היה קם והולך לחדר אחר כן כשיושב בסוכה וירדו גשמים מותר לצאת ואם ירדו כ"כ שאם יפלו לחוך התבשיל יפסול אפילו אין התבשיל לפניו או שמחמת הקור יקרשו המאכלים השמנים מותר לאכול בביתו. ודוקא לענין אכילה אבל לענין שינה אפילו בגשמים מועטים הוי צער לישן שם ויכול לצאת:

(ז) היה אוכל בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו ופסקו הגשמים אין מחייבין אותו לחזור לסוכה עד שיגמור סעודתו והיה כשהיו יורדין גשמים כשהיה בביתו ואכל בביתו אע"ג שעדיין לא מרח עצמו אפ"ה א"צ לפסוק סעודתו אלא גומר סעודתו בביתו (ריטב"א נמי סוכה) וכשיוצא מחמת גשמים אל יבעט ויצא אלא יצא כנכנע כעבד שמוג כוס לרבו ושפכו על פניו:

(ח) היה יושן וירדו גשמים ונכנס לביתו ופסקו גשמים אין מטריחין אותו לעלות לסוכה עד שיעלה עמוד השחר ואם היה ישן א"צ להקיצו עד שיקיץ מאילין ונ"ל דה"ה בזה אע"פ שהיה ישן בביתו מחמת הגשמים. ודוקא ששכב כבר אבל אם עדיין לא שכב ופסקו גשמים חייב לישן בסוכה מידי דהוי שלא שכב עד הלילה שצריך לעלות לסוכה:

(ט) וכ"ז בשאר ימי הסוכות דאם רוצה שלא לאכול פת הרשות בידו וא"כ יכול לפטור עצמו מן הסוכה לגמרי שיאכל רק פירות ואפילו ב"ט שהחייב לאכול פת מ"מ כשירצה לא יאכל אלא כזית או כביצה פת דפטור מסוכה. אבל בלילה ראשונה של סוכות דחייב מה"ת לאכול כזית פת עכ"פ בסוכה דילפינן ג"ש מ"ו מ"ו מחג המצות דכמו בלילה הראשון של פסח חייב לאכול עכ"פ כזית פת משום מצה ה"נ בלילה הראשון של סוכות חייב לאכול עכ"פ כזית פת בסוכה משום סוכה. ולכן דעת הרבה פוסקים ראשונים דכמו דבפסח בכל ענין חייב היה בסוכות בכל ענין חייב לאכול כזית בסוכה ואפי' ירדו גשמים דאע"ג דבירדו גשמים פטור דילפינן מתשבו כעין תדורו היינו דוקא בשאר ימים אבל בלילה הראשונה לא פטרתו התורה משום מצטער דאפי"ה חייב ויכול לברך לישב בסוכה ויש מגדולי הפוסקים דס"ל דאפילו בלילה הראשון פטור בירדו גשמים דאין חייב בסוכה כלל אלא דילפינן ג"ש דאעפ"י דבשאר ימים הרשות בידו שלא לאכול או לאכול כזית ופטור מן הסוכה אבל בלילה ראשון אפילו כזית חייב בסוכה אבל בירדו גשמים פטור ולכן כדי לצאת ידי כל הדעות ראוי להמתין עד הצות הלילה דאם יפסקו גשמים קודם הצות יכנס לסוכה ויברך ויאכל דכמו דמצה אין זמנה אלא עד הצות היה סוכה ואם אינו רוצה להמתין כ"כ אזי עכ"פ ימתין שעה ושתיים ואם לא פסקו יעשה קידוש בסוכה ויברך שהחיינו ויכין לפטור גם שהחיינו על הסוכה דאע"ג דשמא פטור מסוכה מ"מ לא גרע מאלו בירך שהחיינו בשעת עשיית הסוכה דיצא ולא יברך לישב בסוכה ויאכל בסוכה כזית ושאר סעודתו יאכל בביתו ומ"מ ימתין אה"כ עד הצות שאם יפסקו הגשמים יחזור ויאכל בסוכה כזית ויברך לישב בסוכה או שיאכל תחלה כל סעודתו בביתו וגם יקדש בביתו ויברך שהחיינו משום י"ט וימתין עד הצות ויאכל כזית בסוכה אלא דאין

אם

חיי אדם כלל קמו הלכות סוכה

אם פסקו הגשמים צריך לחזור ולברך שהחיינו משום סוכה ולישב בסוכה (והלך הכאן יותר נכון) ומ"מ כיון שמחלוקת הפוסקים די"א דזמן מצה כל הלילה וא"כ היה בסוכה וכיון שהוא מילתא דאורייתא לכן ראוי להמתין כל הלילה שאם יפסקו גשמים יאכל כזית בסוכה ואע"ג דאם מצטער ורוצה לישן נראה דמ"נ פטור דלמאן דס"ל דמצטער חייב הא ס"ל דאפילו בירדו גשמים חייב והרי כבר אכל ולמאן דס"ל דמצטער פטור וא"כ פטור מי"מ אם יפסקו הגשמים אז חייב ושמא ס"ל דומנה כל הלילה ואף דכיון שהוא מצטער בשינה מותר לו לישן ואז אין מחייבין אותו להקיצו אפילו אם רוצה להחמיר ולהקיצו נקרא הדיוט ואסור לברך לישב בסוכה. מ"מ אם מתהזק על עצמו שלא לישן ופסקו גשמים ואוכל בסוכה מברך וקיים מ"ע. ואם לא אכל בלילה בסוכה יברך שהחיינו למחר כשיכנס לסוכה:

(י) וכיון בלילה ראשון אכל בליל ב' אם ירדו גשמים ראוי שימתין ג"כ ומי שאינו רוצה להמתין יקדש בביתו ויאכל סעודתו ואח"כ יאכל כזית בסוכה ולא יברך לישב בסוכה וגם לא יברך שהחיינו ויסמוך על שהחיינו שבירך בליל ראשון: (יא) ומטעם זה כיון די"א דבליל ראשון אפילו מצטער ואפי' ירד גשמים חייב ולכן אע"פ דבשאר ימים מי שאין לו סוכה ומצטער להולך מאכלו לסוכת הבירו פטור מסוכה מי"מ בליל ראשון אם ירדו גשמים ופסקו ומי"מ עדיין מנסף וא"א לאכול בסוכתו ויש לחבירו סוכה עם גג העשוי לכך לסגור ולפתוח חייב ללכת לסוכת הבירו אע"פ שמצטער ומ"מ כיון שיש פוסקים דבירדו גשמים פטור אפי' בליל א' אי"כ לא יברך שם אם לא שאינו מצטער בזה (א"ר סימן תר"מ ס"ק ט') ונ"ל דבמצטער כזה יכול אדם להיב את עצמו ולעשות בשמחה ולברך ואינו דומה לירדו גשמים או מצטער מחמת חולי דזה אינו תלוי בו וגם כלם מצטערים בזה ולכן אסור לברך ונקרא הדיוט כיון שזמן השמים עכבוהו אבל בצער דתלי בגופו אם זה אינו מצטער בכך למה יפטור שהרי כמה בני אדם הולכין לבית חבריהם לאכול שם (וא"ר כ' נ"ג) ונ"ל דבפטור ועושה אם מנכך הוא פלוגתא בין הפוסקים ונ"ל דכ"ה"ג יש לברך וכן בכל מיני מלטער שכתוב לקמן דפטור מן הסוכה מ"מ בליל א' חייב וכ"כ רמ"א בס"י תר"מ להרבה פוסקים): (יב) אם מותר לנענע הסך מן הגשמים שנפלו עליו בשבת ויו"ט מבואר לעיל כלל ס"ז ס"י ב"ז:

(יג) מדינא דגמרא לדעת פוסקים ראשונים כשבירך בסוכה ויצא לעשות צרכיו וכיוצא בו ולא לחזור תיקף בענין שהיתה יציאה גמורה וא"כ הרי הסיה דעתו מן המצוה וכשיחזור אח"כ צריך לברך שנית ואפילו ק' פעמים ביום ואימת שנכנס אע"פ שאינו אוכל שם מברך שהרי גם הישיבה והעמידה שם היא מצוה דהוי כעין תרורו וכן נהג הגר"א ודוקא שיצא יציאה גמורה אבל אם יצא להביא דבר לסוכה א"צ לברך שהרי לא הסיה דעתו (ע' נהל' לילית כלל י"ג נ"א ס"י א' שכתבתי שם לזק"ר מכוח בזה) אבל מנהג כל העולם כדעת הפוסקים שאינם מברכים אלא בשעת אכילה ואפי' אם יושבים בסוכה קודם אכילה איזה שעה אינם מברכים דס"ל דברכה שמברכין על האכילה היא פטירת הכל ומ"מ אין נכון הדבר שישב כך בלא ברכה ולכן הנכון שתיקף בבואו מבהכ"ג יברך על דבר שהוא מה' מינים ואף שאינו אוכל אלא כזית וכיוצא בו כיון שהוא קובע עליו יברך לישב בסוכה ולא יברך אח"כ בשעת אכילה:

(יד) ולכ"ע כשהולך לבהכ"ג וחוזר לסוכה צריך לברך שנית אבל כשיושב כל היום בסוכה אף שאוכל "פעמים אינו חוזר ומברך ואפילו לא יצא כל ז' ימים מסוכתו אינו מברך כיון שלא הסיה דעתו:

(טו) והמתענה בסוכות נ"ל דה"ה אם אין בדעתו לאכול פת באותו יום לכ"ע שכל אימת שיצא יציאה גמורה חייב לברך דדוקא כשאוכל פת ס"ל להגהו פוסקים שמברך על עיקר חיוב סוכה ופטור כל הדברים הטמלים אבל כשאינו אוכל ליש' זה. ונ"ל דהיה כשיצא יציאה גמורה לאהר אכילה וחוזר ונכנס ולא יאכל

חיי אדם כלל קמו הלכות סוכה

רמז

יאכל עד הערב וקודם האכילה יצטרך עוד הפעם לצאת לבהכני דבזה גיב לביע צריך לברך וכן ההולך לסוכת חבירו צריך לברך שם בין יאכל שם או לא (ומ"כ תוספות לפוער הטיוול אינו ר"ל יליאה גמורה ע"פ שלל לכנוס תיכף אלל ר"ל יליאה ע"פ לקזור) :

(טז) שכה לברך עד אמצע אכילה מברך בכל זמן שיזכור ואפילו אם אכל כבר שהרי מעיקר הדין צריך לברך אף שאינו אוכל :
(יז) כיון דילפינן אכילה לילה א' בסוכה ממצה לכן לא יאכל עד שחשכה ודאי ויזהר לאכול קודם הצות וגם בערב סוכות לא יאכל פת לאחר הצות היום ושאר דברים המשביעים מט' שעות ומחצה כמו בע"פ (ע"ין ע"ה) :

(יח) כיון דקיי"ל תשבו כעין תדורו לפיכך המצטער לישב בסוכה מחמת צנה או הרוח או ריח רע או דבר אחר ואם יצא חוץ לסוכה יצול מצער זה פטור מן הסוכה, ולפיכך מי שכבו לו הנרות בסוכה ויש לו נר בביתו מותר לאכול בביתו וא"צ לילך לסוכת חבירו אם יש טורח גדול בדבר וכן המצונן או מי שאין לו בגדים כראוי פטור (א"ר נאס נ"ק) ואם צר לו המקום לישן בסוכה שאינו יכול לפשוט ידיו ורגליו עין ט"ז ס"י תר"מ ס"ק ה' (וכ"ל להכל לפי מה שהיא אדם לישן בסוכה מזה טעם) ולא יוכל אדם לומר מצטער אני אלא בדבר שדרך בני אדם להצטער בזה וכן אם לא יוכל להנצל בסוכה מזה הצער אבל אם יכול להציל עצמו מזה הצער אף בסוכה חייב ולפיכך אבל חייב בסוכה דאף בבית לא ינצל מזה ועוד שיוכל להסיח הצער מלבו ואם בא רוח לכבות הנרות מותר לפרוש סדין או בגד מן הצד ובסכך נתבאר לעיל בכלל הקודם ס"י ל"ז :

(יט) ודוקא שעשה הסוכה מתחילה שלא יגיע לו צער הזה ובמקרה בא לו אבל העושה סוכתו מתחילה במקום ריח רע או במקום שמתירא מפני גנבים שיוקן לו בגופו ואפילו במקום שביום אינו מתירא רק בלילה א"א לישן בן אינו יוצא בו אפילו באכילה אבל מה שא"א לישן בו מחמת צנה יוצא בה שאלו לא היה צנה היתה ראויה ואם אינו מתירא מהזק הגוף רק מגניבת כליו יוצא שיוכל להכניסם לביתו :

(כ) חולה אפילו אין בו סכנה ואפילו רק חש בעיניו או בראשו פטור מן הסוכה ואפילו המשמשין אותו בזמן שצריכים לשמש החולה פטורין מן הסוכה אבל המשמשים למצטער חייבין והמקו דם אם רק לשמור הבריאות חייב ואם מחמת חולי פטור והשותה משקה לשלשל אם מתירא שיוקן לו הצינה פטור :
(כא) שלוהי מצוה פטורים מן הסוכה בין ביום ובין בלילה אפילו אינם הולכין אלא ביום ודוקא שצריך לטרוח אחר הסוכה אבל בלא טורח צריך לישב בסוכה ה"ה אם אינם יכולים לישן בסוכה מפני שיהיו יגיעו למחר ולא יוכלו לקיים המצוה כראוי פטורין :

(כב) הולכי דרכים ביום פטורים ביום וא"צ להמתין עד שימצאו סוכה וכן ההולכי בלילה אבל כשמגיעים לשוב צריכין לעשות שם סוכה כ"כ המ"א אבל הלבוש כתב ההולכי דרכים ביום א"צ להמתין עד שיגיעו למקום שיש בו סוכה אבל בלילה אם יגיעו למקום שיש שם סוכה א"צ לכנוס שם ולאכול בסוכה ובודאי אין כוונת הלבוש שאף אם נח ביום במקום שיש שם סוכה באותו בית עצמו שיהיה פטור כיון שא"צ שום טורח אלא דני"מ דביום א"צ להמתין, וגם אם נכנס לעיר שיש שם יהודים ונכרים ובעל אושפיזא הוא נכרי א"צ לילך אצל יהודים לאכול בסוכה דכעין תדורו כמו שדרכו בכל השנה שנה ביום באושפיזא כיון שאינו נח אלא איזה שעות ועוד דזה לא גרע ממצטער לילך לסוכת חבירו אבל בלילה כיון שנה שם כל הלילה צריך לילך לסוכה (ונזה לק"מ מה שהק' המ"א דא"כ יוס ולילה סוף) אבל שיעשה לו סוכה א"כ יצטרך לעסוק רוב הלילה או עכ"פ כמה שעות עד שיעשה וזה לא הוי כעין תדורו (ומה שכ' תוספות ור"ן כשהגיעו לייטוב היינו במקום ש"כ סוכה וכן עמ"ע דנרי הא"ק שהניח הנ"י וע"פ המסמיר חצ"כ) ולביע

חיי אדם כלל קמו הלכות סוכה ולולב

א"צ להמתין מלאכול עד שיעשה הסוכה כמו בירידת גשמים דלא אמרינן שימתין מלאכול אלא כיון שעכשיו רצה לאכול ואין לו סוכה פטור היה בזה. וההולכים בכפרים יחמירו על עצמן לשוב לבתיהם ואם הם במקום א' איזה ימים חייבים לעשות להם שם סוכה. ומ"מ מותר להולכי דרכים להחמיר על עצמן (עיין פ"א ג"ס ירושלמי):

(כג) הושבים בחנות אעפ"י שדרכם בכל השנה לאכול בחנות חייבין לילך לבתיהם לסוכה אפי' כשהחנות בתוך העיר והוא דר חוץ לעיר דדוקא הולכי דרכים פטורים אבל לא היושב בביתו (מ"א):

(כד) שומרי גנות ופרדסים פטורים בין ביום ובין בלילה דהא אין יכול לזון משם וא"ל שיעשה סוכה התם דאם ידע הגנב שיש להשומר מקום קבוע יגנוב מצד אחר לפיכך אם היה שומר כרי וכיוצא בו שיכול לשמור כולו ממקום א' חייב לעשות סוכה במקום ששומר ואעפ"י שאינו יכול להכניס לשם כל כליו מ"מ דר שם כדרך כל השנה. והעושיין יין אצל הנכרי בסוכות פטורים דצריכים לשמור שלא יגע בהם הנכרי וה"נ אם יכול לשמור ממקום א' חייב:

(כה) גשים ועבדים פטורים מן הסוכה דהוי מ"ע שהו"ג ולכן לא יברכו אנשים בשבילם להוציאם אם כבר ברכו אבל הם עצמם מברכים וקטנים שצריכים לאמם דהיינו כבן ה' או ו' כל חד לפי חורפיה אין אביו חייב להנכו אבל יותר מזה חייב אביו להנכו במצות וגם אחרים אסורים ליתן לו לאכול חוץ לסוכה (ועיין גזין סיניך קטן נהל' תפלה כלל ס"ו):

(כו) דין קידוש וברכת שהחיינו וברכת סוכה בליל א' ובליל ב' נתבאר ברין קידוש כלל ע"ט:

(כז) נוהגין לברך בשאר הימים לישב בסוכה אחר ברכת המוציא קודם שיטעום כדי שיתחיל בסעודה והיינו לפי המנהג שאין מברכין אלא בשעת ז' כילה וברכת סוכה לא הוי הפסק בין המוציא לאכילה דהוי כצרכי אכילה דלא הוי הפסק ובליל שבת וי"ט דאיכא קידוש מברכין לאחר הקידוש ולפי עיקר הדין לברך בכל עת שיכנס לישב בה מברך תיכף כשנכנס בה ובליל א' שצריך לקדש תחלה צריך שיעשה הקידוש מעומד כדי שיברך לישב בסוכה ג"כ קודם שישב כדי שתהיה עובר לעשייתה והיינו מעיקר הדין אבל לפי מנהגנו גם בליל א' מקדישין מיושב:

כלל קמח. דין לולב ור' מיניו (תרכ"ב):

(א) מ"ע מה"ת שכל אחד מישראל יטול לולב ור' מיניו שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון כו' ובתור הכי ושמתם לפני ה' ז' ימים וקבלו חז"ל דר"ל לפני ה' דהיינו במקדש תשמחו בלולב ז' ימים ובשאר מקומות ביום ראשון לבד הוא מה"ת אלא שהז"ל תקנו ליטול כל ז' אף בומה"ז ואפי' בח"ל זכר למקדש:

(ב) כפות תמרים האמור בתורה הן הריות של תמרים שקורין לולב. ענף עץ עבות האמור בתורה הוא ההדס. ערבי נחל האמורים בתורה אין כל דבר הגדל על הנחל אלא מין ידוע הנקרא ערבי נחל. פרי עץ הדר האמור בתורה הוא אתרוג שהוא בלשון תרגום כמו מרגג ובלה"ק הוא הדר. וכל אלו הדברים נתפרשו מפי מרע"ה הלל"מ:

(ג) ד' מינים הללן מצוה א' הם ומעכבין זה את זה וכולן נקראות מצות לולב לפי שהוא הגבוה מכלן לפיכך נקרא' על שמו ואין פותחין מהן ואין מוסיפין עליהם שנאמר ולקחתם לכם. ולא כתיב ולקחת או קחו לכם אלא קבלו חז"ל דר"ל לקחה תמה ואם חסר מין א' אין כאן לקחה תמה:

(ד) בד"א שמעכבין זה את זה אם אין כל ד' מינים מצוים לפניו אבל אם כולם לפניו ונטלם א' א' יצא ויטול הלולב תחלה ויברך עלין ודעתו על האחרים ואם סח ביניו שלא לצורך הלולב ומיניו צריך לברך על כל א' וא' בפני עצמו דדוקא אם נטלן כלן בפעם א' כיון שהלולב גבוה מכלן כלן בשילין אצלו אבל כשסח

חיי אדם כלל קמה הלכות לולב

כשמה ביניהם אע"ג דכולן מצוה א' הן צריך לברך (א"ר) וכן אם לאחר שבירך ראה שהערבה פסולה או ההדס או שהיה מונח ההדס שלא בדרך גדילתו צריך לחזור ולברך על אותו מין ולברך שהחיינו:

(ה) מצוה מן המובחר שיטול לולב א' כדכתיב כפת תמרים חסר ו' דהיינו א' ואתרוג א' כדכתיב פרי עץ והדסים ג' שקבלו חז"ל מדכתיב ענף עץ עבות ענף א' ועץ א' ועבות א' וב' ערבות כדכתיב וערבי נחל לשון רבים ומ"מ בשעת הדחק שאין לו הדס כשר יהדר עכ"פ שיהיה בד א' שלא נקטם ובשעת הדחק אפי' אחד וקטום כשר כמו שנבאר בדין הדס הנקטם דסמינין על מ"ד דסגי בהדס אחד:

(ו) מצוה מן המובחר לאגוד לולב והדס וערבה ולעשות שלשתן אגודה א' בקשר גמור דהיינו ב' קשרים זה על זה משום גוי מצוה ויכול לאגדם במין אחד ואין כאן משום בל תוסיף כיון שעושה לנו (ריטב"א) וי"א הטעם דכיון דקו"ל מה"ת א"צ אגוד וא"כ האגוד עומד בפני עצמו וכיון שאינו בדרך גדילתו אין כאן משום בל תוסיף (אבל אם נטל מין אחד לגמרי בדרך גדילתו עובר משום בל תוסיף לשיטה זו אף שילא ידי המלוה. סוכה דף ל"ב בתוס' ד"ה הו"ל) ואם נשרו מן העליון בתוך האגודה אף על גב שצפסיק בין המינין אין לחוש דמין בטינו אינו חוצץ אבל החוטיין שכורכין בהן ההדס חוצץ דכיון דהוי שאינו מינו וגם לא לנו הוי חציצה ואם לא אגדו מבע"י או שהותר האגודה אסור לאגדו ב"ש בקשר אלא לאגדו בעניבה או כמו שנוהגין שכורכין סביבת ג' מינים אלו ותוחבים ראש הכרך תוך העגול הכרוך. והמנהג הפשוט לישול הלולב שדרה נגד פניו וקושרין ההדס ממין הלולב והערבה משמאל ויש לקשור ההדס מעט גבוה יותר מן הערבה וישפיל ההדס והערבה בסוף הלולב כדי שיטול שלשתן בידו ועושיין בלולב ג' קשרים:

(ז) ישול האגודה בימין והאתרוג בשמאל לפי שבלולב יש ג' מינין ולא ישול כל ארבעה מינים ביד א' שכך סדרן הכתוב פרי עץ הדר כפת תמרים וענף כ"ו וערבי נחל אבל בלולב לא כתיב וכפת תמרים הרי שחיבר הכתוב ג' מינים ביחד ואתרוג לבדו ומ"מ צריך להברם יחד ולא יפרידם לעולם בין בשעת הנענועים ובין בהקפה. ואיטר נוטל הלולב בימין שלו שהוא בשמאל כל אדם ואתרוג בשמאל שלו שהוא ימין כל אדם ומ"מ בין איטר ובין כל אדם אם היפך יחזור וישלנו בלא ברכה די"א דלא יצא וא"ר כי דדעת כל הפוסקים דאם החליף יצא ושולט בבי ידיו הרי הוא ככל אדם:

(ח) גידם שאין לו ידים כלל ישול הלולב בזרוע ימין ואתרוג בזרוע שמאל שהרי לא כתיב ולקחתם ביד. ואם יש לו יד א' ישול הלולב באותו יד דלעולם היד אצלו ימין ואתרוג בזרוע:

(ט) צריך ליטולן דרך גדילתן ראשיתן למעלה ועקריהן למטה והאתרוג דרך גדילתו הוא ג"כ העוקץ למטה רק אחר שנעשה גדול מחמת כובדו נוטה למטה וצריך לזהר שיהיה העוקץ למטה ואפי' בדיעבד לא יצא:

(י) לאחר שנטל הלולב בימינו (כ"ע מה שכ' המ"א ס"ק ס' ש"ט) שיתול האתרוג תמלה הרי נסעיף ה' מנאר להיפך ול"ע) יברך על נטילת לולב קודם שנטל האתרוג כדי שיהיה עובר לעשייתו וביום הראשון גם שהחיינו. ונ"ל דמי שלא בירך שהחיינו ביום א' ואפי' אם לא בירך מחמת שהיה ספק באיזה מין אם הוא כשר ואח"כ נודמן לו כל די מינים כשרים אפי' ביום ז' מברך שהחיינו וה"ו דומה למי שלא בירך שהחיינו של י"ט שמברך כל ז' (כמ"כ המ"א ססי' תע"ג) ואף שיש לחלק קלת מ"מ כ"ל דמברך וכן הוא נהדיא נסימן תרע"ו סעיף א') או כשירצה יקח גם האתרוג אלא שיהפוך שיטלנו עם העוקץ למעלה או שיכוין שלא לצאת עד אחר הברכה וזה המובחר כי ע"י ההיפוך עושיין נקבים באתרוג (לפילו למ"ד מלות אין לריכות כוונה היינו נסתם אצל בע"כ ודאי אינו חזי ג"כ כוונת הש"ג שהביא המ"א סימן תרכ"א ס"ק י"ב אלא שלאנו כריך תיקון וכ"ל ואם נכתובין שלא לצאת עד שיברך

חיי אדם כלל קמה הלכות לולב

יותר וזוה סנה הגת. המ"א) אבל קודם שיטול הלולב בידו אין לברך כמש"כ בהל' ברכות בכלל ה' ויברך מעומד וגם הנטילה תהיה מעומד ומותר ליטלנו כמה פעמים ביום לחיוב מצוה שכן היו עושין אנשי ירושלים שאפי' כשהלכו בשוק הלולב בידם אבל אסור לברך רק פעם א' ביום. וצריך ליטלנו בידו ואם כרך סודר על הלולב או שהניחו בכלי ואוהו בדופני הכלי לא יצא דהוי חציצה ואם אהו בבית יד של הכלי או שהניח ידו תחת שוליו לא יצא דהוי לקיחה ע"י דבר אהו בדרך בזיון ואם כרך סודר על ידו או שלבש בתי ידיים י"א דיצא דבטל לגבי היד וי"א דלא יצא ויחזור ויטלנו בלא ברכה. ונכון שיחלוץ התפילין קודם שיטול הלולב כיון שהלולב הוא אות אע"ג דמשעם חציצה אין לחוש וכן כשטבעות בידו אין כאן חציצה כיון שאינו על כל היד מ"מ נהגו לכתחלה להסיר אפי' הטבעות וי"א דאפי' בדיעבד מעכב. ולכן יחזור ויטלנו בלא ברכה (ע' ט"ז):

(יא) אם לא בירך קודם הנטילה מברך אח"כ שגם הנענועים הן מן המצוה והקפה צ"ע דאינו אלא זכר למקדש (ומיכו נסוכה ל"ט ע"פ תוס' ד"ה אצל כו' סמך לכל שהיא מלוה מן המזכר הוי עובר לעשייתו ע"כ וכו"כ הרא"ש ע"ס) אבל לאחר שהסירו מידו לאחר גמר מצותו אינו מברך עוד:

(יב) ג"ל שאם לא הביאו לו הלולב ובאמצע הלל הביאו לו מותר לברך בין הפרקים דהיינו בין מזמור למזמור:

(יג) יענע לאחר שבירך אעפ"י שבירך עליו שלא בשעת הלל וכן יענע בכל הודו. ובהודו שבסוף הלל שכופלין אותו מנענע שתי פעמים ובאנא הושיעה נא אבל לא בהצליחה נא. ונ"ל שאם מתפלל ביחודי אינו מנענע אלא בהודו שבתחלת ההלל ולא ביאמר נא ישראל דאין מנענעין אלא בהודו אלא שהש"ץ מנענע ביאמר נא כיון שהקהל עונין הודו גם הוא מנענע משא"כ ביחוד (עיין נכ"י) ואפילו הש"ץ נהגין שאינו מנענע אלא ביאמר נא ישראל אבל לא ביאמרו נא:

(יד) יחלק הנענועים דהיינו בהודו יש וי תיבות הוי מן השם ויענע בכל תיבה לרוח אחד ובשם לא יענע ורמז לדבר ירננו כל עצי יער לפני ה' ובאנא יענע לב' רוחות בתיבה א' ומנהג הפשוט שמנענעים מזרח דרום מערב צפון מעלה ומטה וי"א כשמנענע למטה ישפיל רק ידיו למטה ומ"מ ישאר בדרך גדילתו ובאמת זה הוא הנכון (ספרי צ"ב כנשי עלתה שכתוב בהם תכופה וקבלו קול דכ"ל מוליך ומניא מעלה ומוריד וכן הוא כל התכופה שנתורה ונדלתי ע"ס לא היה רק שהפיל ידו למטה) ומ"מ יש נוהגין שמנענעו וכו' נסך הלולב לצד מטה ואם הוא בבהיג שמנענעים באופן זה אל ישנה מן המנהג. ונוהגין שמנענעים העלין של הלולב בשעת הולכה והבאה והמנענעים בכח עד שכמעט הלולב נשבר ט"ז הוא טעות רק כסכום מעט סגי:

(טו) מצות לולב ביום ולא בלילה וכל היום כשר שאם לא נטל יטלנו אח"כ ולכתחלה לא יטול עד שתנץ החמה ואם נטלו משעה"ש יצא. ואם לא נטלו עד בין השמשות אם הוא בשאר ימים יטלנו בלא ברכה ונ"ל דה"ה ביום א' (ע' ט"א) ר"ס מרכ"ג ולעיל כהל' ברכות כלל ה' ס"י כ"א):

(טז) אסור לאכול קודם שיטלנו ואם שכח ואכל וזכר על שלחנו ביום ראשון שהוא מד"ת כיון שהתחיל לאכול באיסור אעפ"י שיש עדיין שהות ביום ליטלו מ"מ צריך להפסיק מאכילתו וליטלו כיון כל דבר שהוא מה"ת שאם התחיל באיסור צריך להפסיק אבל בשאר ימים שאינו אלא מדרבנן אם יש שהות ביום א"צ להפסיק אלא גומר סעודתו ואח"כ יטלנו. ומי שבא בדרך ומצפה שיבוא למקום שיש בו לולב או הדדים על הישובים ומשלחין להם לולב ימתינו עד הצות היום ולא יותר דאסור להתענות ומי שחלש לבו ואין יכול להמתין כ"כ מותר לטעום קודם דדוקא באכילה גורינן שמא ישכח משא"כ טעימה בעלמא אבל מי שאינו חלוש יחמיר אף בטעימה (מרכ"ג):

חיי אדם כלל קמח הלכות לולב

(ז) מותר להחזיר הלולב למים ולהוסיף עליו מים אבל לא מחליף דשרה לתקוני מנא ובחוד"מ מצוה להחליף כדי שישאר לח ומהודר . ונהגין ליקח בחוד"מ בכל יום ערבה חדשה ללולב והוא הידור מצוה (תרכ"ז):

(יח) ערבה שנתלשה ביד"ט בין ביו"ט א' ובין ביום ב' אסור לשלשל באותו יום דהוי מוקצה ואפי' אין לו אחרת ואפי' למי שלא נקצץ בשבילו . מ"מ הנתלש ביו"ט א' מותר בשני דלא היישגן שיאמר לנכרי לתלוש דליש שעשה מצוה בעבירה ואם הביא נכרי לולב לישראל מחוץ לתחום כיון שמותר לשלשלו מותר ליטלו ואפי' מי שהובא בשבילו דאין כאן אלא איסור הנאה ומצות לאו להנות נתנו ואפי' הביאו חוץ ל"ב מיל (וע' נהלכות יו"ט כלל נ"ו נכמת ארס סימן נ') ומ"מ אסור לשלשלו חוץ לד"א (נמ"א בסיון תקס"ו ס"ק כ"ד) וה"ה אם ישראל שלחו ונשתתה הנכרי בדרך ומותר לשלוח נכרי ביד"ט אחר לולב אפי' חוץ ל"ב מילין אם יחזור בו ביום אע"ג ד"א דהוי דאורייתא מ"מ לולב הוי עשה דרבים ודחיגן איסור אמירה לנכרי בשביל זה ועוד דהא י"א דג"ז אינו אלא מדרבנן ואם י"ט א' ביום א' אסור לשלוח הנכרי בשבת להביאו ביום דשבות קרובה התירו דהיינו מה שצריך לבו ביום אבל להתיר משבת ליום אסור (רס"ל וע"ו ו"ל) ואם אין להבירו לולב והוא חוץ לתחום אם אין לו מעות לקנות לולב מותר לזה לשלחו אבל אם יש ביכולת לקנות ופשע ולא קנה א"א לאדם חטא בשביל שיזכה בחיך והא דמותר לשלוח דוקא כשיודע בודאי שיביאו לו לולב אבל אם הוא ספק אפי' ביום א' אסור לשלוח נכרי כיון דעושה ודאי איסור דרבנן אע"ג דאפשר שיקיים מצוה דאורייתא אין סי' מוציא מידי ודאי (תרכ"ח):

(יט) בזמן המקדש היו מקיפין את המזבח בכל יום מו' ימי החג במורבינות של ערבה ולכן גם אנחנו נוהגין לעשות זכר למקדש ומוציאין ס"ת ומעלין אותה על המגדל בכל יום פעם א' ואומרים הושענות כפי שנדפס בסידורים וביום ז' שהוא הושענא רבה היו מסבבין המזבח ז"ס ולכן גם אנחנו מקיפים ז"ס ונהגין שאין מקיפין רק מי שיש לו לולב ומ"מ אם אין לולב בכל העיר ביום ז' יקיפו בערבה . ומי שהוא אבל י"א דאינו מקיף והמקיף לא הפסיד ושכר מצוה בידו (תרכ"ט):

(כ) באתרוג של מצוה בשעת מצותו אין להריח בו די"א דאז אין עומד להריח אבל שלא בשעת מצותו מותר להריח בו ומברכין הנותן ריח טוב בפירות וכן בשבת שבתוך החג וע' כלל ס"ו סי' י"ג לענין להריח באתרוג והדס (תרכ"ג) אבל הלולב אסור לשלשל בשבת אפי' לצורך גופו ומקומו כדלעיל בהל' שבת (סס) ומותר ליתן האתרוג בתוך המוכין שהיה מונח בו מע"ט שכבר קלט הריח אבל לא יתן במוכין אחרים או בבגד משום דמוליד ריחא בבגד והוי כתיקון מנא ואע"ג דאינו מכוין מ"מ הוי פ"ד (תרכ"ט נמ"ב):

כרל קמח . דין הפסולים בדי' מינין שבלולב ופסוליו לולב:

(א) מדכתיב ולקחתם ולא כתיב ולקחת להורות דבעינן לקיחה תמה וזה כולל ב' ענינים (ה) שיהיה כל מין ומין בשלימות שלא יהיה חסר ממנו כלום דאליכ אין כאן תמה (ב) כ"ש כשחסר מין א' לגמרי דפשיטא דאין כאן תמה וממילא נשמע כיון שקבלו הל"מ שיעורו של כל אור"א ממילא אם אין בו כשיעור בין מתחלת ברייתו או שנחסר אח"כ או שנשתנה אותו המין בין מתחלת ברייתו או אח"כ ממה שהוא ראוי שיהיה אותו המין נמצא ה"ז כאלו אינו וא"כ חסר לו אותו המין ובכלל הזה אם הוא עומד לשרפה כגון של ע"ז וכיוצא בו ואם כן דומה כאלו כבר נשרף דכל העומד לשרפה כשרוף דמי ואין כאן שיעור וה"ז כאלו חסר לו אותו המין (תרכ"ט):

(ב) ומדכתיב לכם קבלו חז"ל דר"ל משלכם למעוטי שאול דאעפ"י שתבירו משאיל לו לא יצא וכ"ש גזול (סס):

(ג) ומדכתיב פרי עץ הדר קבלו חז"ל דאע"ג דבכל המצות כתיב ואנחנו

היינו

חיי אדם כלל קמט הלכות חולב

היינו למצוה מן המובחר אבל בד' מינין הקפידה התורה דאפי' לעכב בעיני הדר ואע"ג דלא כתיב הדר רק באתרוג כדכתיב פרי עץ הדר מ"מ ביון שכולן בפסוק אחד ילפינן א' מתבירו ובעינין הדר בכולן וכיון שלא פירשה התורה מה הוא הדר ע"כ מסרה התורה לחכמים שהם יפרשו מדעתם (סג):

(ד) עוד יש פסול מה"ת תנוהג בכל המצות והוא מצוה הבא בעבירה שעושה המצוה ע"י עבירה כגון שגול לולב (סג):

(ה) נמצא הפסולין בד' מינין הם שישה (ה) שיהיו לו כל הד' מינין (ב) אין שמו עליו (ג) חסר כל שהוא (ד) הדר שלא יהיה בו מום (ה) מצוה הבאה בעבירה (ו) יבש אסמכוהו אקרא דכתיב לא המתים יהללו וכיון שהוא יבש הרי זה כמת וי"א דפסול משום הדר:

(ז) אע"ג דבפסוק זה כתיב ולקחתם לכם ביום הראשון ומשמע דלא הקפידה התורה בכל אלו הפסולין רק ביום א' מ"מ יש מן הפוסקים דס"ל דבמקדש שכל י' הימים הוא מה"ת ולכ"ע לדין ביום א' שהוא מדאורייתא כולן נוהגין ופסולין מדאורייתא ובשאר הימים לכ"ע שאול כשר כמו שנבאר דין דשאול וגזול לקמן וכן חסר לכ"ע כשר בשאר הימים והפסול מחמת שחסר לו אחד מן המינים או שאין שמו עליו או שעומד לשריפה או שאין בו שיעור לכ"ע פסול מדרבנן כל ז' ובהדר נחלקו הפוסקים דלרוב הפוסקים אינו נוהג אלא בראשון ויש פוסקים דאף הדר נוהג כל ז' ובשעת הדחק יש לסמוך על רוב הפוסקים. וי"ט שני מחולקים הפוסקים י"א דדינו כראשון וי"א כשאר ימים ולכן נוסלין בלא ברכה והמעט דבעיקר הלקיחה שיהיו כל הד' מינין ראו חכמים לתקן שיהיה נוהג כל ז' ימים אבל שאול וחסר שאינו בעיקר הלקיחה לא תיקנו ובהדר משום הידור מצוה בזה מחולקים הפוסקים והפסול מחמת מצוה הבאה בעבירה כיון דחמיר איסורו שנוהג אפי' בשאר מצות נוהגין נמי כאותן הפוסקים המחמירים כל ז'. וביבש שהוא כמת י"א דאפי' לדעת המקילין דלא בעינן הדר כל ז' מ"מ יבש פסול משום לא כל המתים. וי"א דבשעת הדחק מותר לברך על לולב יבש וי"א דאפי' על כל ד' מינין יבישים דכיון שהוא שעת הדחק ראו חכמים להכשירם לגמרי אפילו ביום ראשון דבעינן הדר לכ"ע ראו חכמים לומר שזה הוא הדר דאעפ"י דאם אינו שעת הדחק פסולים לגמרי מ"מ בשעת הדחק כשרים לגמרי ומברכין. וי"א עוד דאף דבשאר מינים לא בעינן הדר כל ז' היינו משום דלא כתיב בהו כהדיא הדר אבל אתרוג שכתוב בו כהדיא הדר פסול כל ז' ולכן יש לנהוג הכל לפי שעת הדחק (סג) ועין בתשו' חכם צבי סימן ט' שמכשיר בשעת הדחק לברך אפי' על אתרוג חסר וכ"ש בניטל עוקצו:

(י) ונ"ל דלא מקרי שעת הדחק אא"כ אין בכל העיר ד' מינין כשרים אבל אם יש לא' ד' מינין כשרים לא הוי שעת הדחק ויברך על של חבירו ויעשה הנענועים בשלו אם אי אפשר בשל חבירו ומ"מ ביבש ואינו יבש גמור ויש לחבירו לח אבל לא לח גמור לכתחלה יטול שלו ואם שלו אינו לח גמור אבל לא יבש ושל חבירו לח גמור לכתחלה יברך בשל חבירו ובדיעבד יחזור ויטול בלא ברכה אבל אם שלו היה יבש גמור ושל חבירו לח גמור אפי' בדיעבד חזר ומברך על של חבירו ואם שלו כשר לכ"ע אלא שאינו מהודר כמו של חבירו אעפ"כ יטול שלו (ג"ר נצס מני"ט סי' תרמ"ט) ואם אין בכל העיר ד' מינים כשרים יטול מה שנמצא ב' או ג' מינין ויעשה כל הנענועים וכן השי"ן ובלבד שלא יברך אבל אסור ליקח מין אחר דיבואו למעות בשאר שנים משא"כ בג' מינין לא יבואו למעות דהכל יודעים שצריך ד' מינין (סג):

(ה) תארו וגידולו של לולב כשיוצא מן הדקל יוצא עין אחד כשרביש והוא חלק ואין בו עלין כלל ולאחר שגדל מעט ניכרין בו העלין ואם ינענעו בו יהיו נפרדין ממנו אבל לא ממילא וכ"ז נקרא בגמרא אוסתא וראש כל עלה ועלה הוא קוץ שיכולין לשרט ידיו וזהו נקרא כופרא (כדלמ"ח נכ"מ גני ללף) ואח"ז נפרד ממנו העלין והם מונחים זה על זה תכופים יחד על השדרה וכשגדל יותר מתפרדין העלין

ריט

חיי אדם כלל קמט הלכות לולב

העלין מן השדרה ואינם שוכבים וע"ו ומ"מ עדיין עולין עם השדרה וכשיתקשו הרבה נפרדין לגמרי מן השדרה אלא שתלוין כענפי שאר אילנות ומדכתיב כפת תמרים ולא כתיב כף או עלי תמרים קבלו חז"ל שהוא לשון כפית' שחוא לשון קשור ואגוד שהצריכה התורה שיקחנו בזמן שיש בו עלין דאז שייך לומר שהעלין כפות' בו משא"כ קודם לזה שהוא חלק לגמרי בלא עלין הנקרא אופתא דאז ל"ש לומר שהוא כפות וגם למעט לאחר שכבר נפרדו ונתפשטו העלין לגמרי מן השדרה דאז אינו כפות כלל וזה נקרא בגמרא הרתא אלא דוקא בזמן שיש לו עלין שייך בו לשון כפיתה וגם לא קודם שנפרדו העלין ממילא דאז מלא קוצים ואין זה דרכי נועם ומצוה מן המובהר ליטול כשעדיין הם תכופים בשדרה . ומ"מ אף אם נפרדו קצת כיון שעולין עם השדרה עדיין נקרא כפות וכשר וא"צ לאגוד אותו כדי שיהיו העלין שוכבים על השדרה . ופסול זה באופתא ורתתא הוא פסול מגופו שאין שמו עלין (תרי"ה):

(ט) בריית עלין של לולב כשהו גדילין ב' ב' מב' צידי השדרה וכל עלה כפול ודבוק מגבו ופתוח מלפניו וגב של כל עלה ועלה הדבוק נקרא תיומת ואם נחלקה התיומת של רוב העלין וברוב כל עלה ועלה . ולא דוקא שנחלקה מגבה (ראב"ד ונב"ע"ו ומ"מ) אלא כל שנסדקו רוב העלין ברוב כל עלה ועלה שזהו ששנינו נפרצו העלין (היינו כפי' התום' ושאר ראשונים) ר"ל שנחלקו העלין וא"כ ה"ן כאלו אינו (ס) והיו כאלו הלולב בלא עלין והיו כאופתא דהו"י פסול מגופו ופסול כל ז' (ריט"ה):

(י) בריית הלולב שכראש השדרה במקום שכלה יוצאין על השדרה לפעמים ב' עלין ולפעמים ג' עלין והם ג"כ כפולין ומחוברין מגבו ואם נחלקה העלה האמצעי אם כלה בג' עלין או שנחלק א' אם כלה בב' עלין ונחלק על השדרה גם זה בכלל נחלקה התיומת והו"י כאלו ניטל אותו עלה ואינו הדר זהו דעת רוב הפוסקים אבל יש מחמירין יותר דאפי' לא נחלק רק מעט בסדק כל שהוא א' מן העלין העליונים נמי פסול דע"י הנענועים סופה לסדק כולה וכל העומד לסדק כסדוק דמי וראוי להחמיר אם אפשר ודוקא שנסדק בענין שאינו נראה שנסדק אכל אם נתרוב הסדק עד שנראה הסדק וזהו שנקרא בגמרא שנסדק כהמק אפי' לא נחלקה העלה העליונה רק העליון שאצל העלה העליונה אפי' במיעוט פסול וכ"ש אם נסדקה השדרה כהמק דפסול (ס):

(יא) לולב דסליק בהד הוצא בעל מום הוא ופסול ו"מ שעליו אינו כפולין מתחלת ברייתן (רמב"ם) ו"מ שעלה העליונה לא היה כפול (ד"מ נ"ס כל"ו) ו"מ שכל עליו מצד א' וצד א' נשאר בלא עלין (ר"ל) ו"מ שדרך עלי הלולב שיוצאין זה אחר זה וזה יש לו עלה א' מעיקרו עד ראשו (ר"ל) וקיי"ל לחומרא ככל הפרושים ומיהו ו"א דכ"ז הו"י פסול מגופו ו"א דהפסול משום הדר (כ"ז) ו"א דבאין עליו כפולים אפשר ר"ל דהפסול משום הדר אבל לפירוש רש"י ורא"ש הו"י פסול מגופו לכ"ע (ריט"ה) ואם היו העלין קצרים עד שאין ראשו של זה מגיע לעיקרו של זה פסול ונ"ל דזה תלוי גם כן במחלוקת אם הו"י פסול הגוף או משום הדר ולרישב"א הו"י פסול הגוף:

(יב) נקטם ראשו פסול וגם בזה נחלקו רוב הפוסקים ס"ל דהיינו אם נקטם רוב של כל העלין ו"א דאם נקטם רק העלה העליונה הו"י נקטם ויש מחמירין אפי' לא נקטם רק כל שהוא מעלה העליונה פסול דאינו הדר וגם בזה ראוי להחמיר ומ"מ אם אין לו לולב אחר אלא שנקטם ראש העלה העליונה או שנחלקה מעט יש לסמוך על רוב הפוסקים ולברך עליו ואפי' ביום א' (אכל שנקטמו רוב עלין לכ"ע פסול אפי' נשעת הדק כ"כ א"ר דזהו כוונת רמ"א דלא כמ"א נ"ס ק"ו):

(יג) יש לו קוצים בשדרתו או שנצמת ונכווץ או שעקום באמצעיתו לפניו עד שנעשה שדרתו כגב בעל חסוורת או שנעקם לאחד מצדיו פסול אבל אם נכסף לאחוריו כשר דהו"י דרך ברייתו ודוקא שהשדרה כפוסה אבל אם עליו העליונים

חיי אדם כלל קמט קג הלכות לולב

העליונים בפופים מעט הרא"ש אוהב אותם יותר דאז התיומת בשלימות וחר"ן פוסל ואם רוב העלין כפופין בראשיהם לכ"ע פסול :

(ד) נשברה השדרה ונופל למטה ולא נשאר בו שיעור לולב כ' המ"א דכשר (דלומה לנהמה שנסברה השדרה לכשר וכ' ח"ר ע"ה לכשר הקוט וכל דכוותה המ"א כיון דלין השדרה סימן טריפות ול"כ ה"כ לכשר) ואם נשברו רוב העלין פסול :

(טו) יבשו רוב עליו פסול - י"א משום שאינו הדר וי"א משום דנקרא מת והריטב"א כ' דאף לפ"ו הפסול הוא משום הדר ולא נקרא יבש א"כ נפרך בצפורן או כשכופלין העלין ונשברין (כלבו) וכיון כשאין בעיר לח דרוב פוסקים ס"ל דכשכלה ירקות שבו זהו יבש :

(טז) שיעור הלולב שיהיה עכ"פ ד' טפחים שהן פ"ו אצבעות . ובד"ענד סגי י"ג גודלין ושליש ושיעור זה הוא דוקא השדרה בלא העלין העליונים וכל הפסולים שכתבנו למעלה הוא דוקא בתוך שיעור זה :

כלל קג . דין פסולי הדם וערבה (תמ"ו תמ"ז) :

(א) עץ עבות האמור בתורה הוא ההדס והל"מ שיהיה ארכו עכ"פ י"ב גודלין ובשעת הדחק יש לסמוך על הפוסקים דסני ב"י גודלין ויהיה בכל השיעור הזה ממטה עד למעלה עבות דהיינו מעשה שרשרות שר"ל שיהיו יוצאין ג' עלין בשורה א' בשורה בכל קן וקן שלא יהיה א' נמוך או גבוה מחבירו ואם היה עלה א' נמוך או גבוה ה"ז נקרא הדס שומה ופסול . וכן אלו הגדילין בבי' ב' עלין פסולים דאע"ג דכלן גדילין באילן א' כידוע גז"כ הוא שדוקא ענף שהוא עבות כשר שהרי לא נאמר בתורה ענף עץ הדס אלא עץ עבות ולכן פסול אפילו בשעת הדחק ואף שהעולם נוהגין בו היתר והאחרונים דחקו עצמם למצוא מקום למנהגם מ"מ לא מצאו (ועיין נתיבותי הגר"א) . ולכן הירא דבר ה' יסרה למצוא הדס שהוא עבות ובתוך אלו היבשי"י שמביאים עם האתרוגים בדוחק נמצא א' למאה ולכן אין להם חוקת כשרות עד שישרם בהמין ויברוק אותם ואם לא מצא יסור בלא ברכה והרבה מן הפוסקים ראשונים ס"ל דאסור להוסיף מה שאינו עבות ועובר על כל תוסף וכיון שאינו מין הדס פסול כל ז' ונ"ל דאם חשש בהדס שמא הוא מורכב וכיוצא בו מהני תנאי שיאמר אם הוא הדס אצא בו וא"ל יהיה כאבן ואז אין כל תוסף כמו בבי' זוג חסילין :

(ב) בד"ענד א"ם לא היה גידולו ממטה למעלה ג' בקן אחד אלא שלמטה הוא גידולו ב' ב' או תרי וחד ואח"כ יוצא ג' ג' אם הוא רוב שיעור של הדס כשר : (ג) היה עבות אלא שנשרו עליו אם נשאר ג' עלין בקן אחד ואפי' אינן בראשו בשעת הדחק שאין לו אחר נוטלו ולא יברך דיש פוסלין אפילו אם נשר רק עלה א' מכל קן מרוב השיעור של ההדס ומ"מ בשעת הדחק אם נשאר ברוב השיעור בכל קן ב' עלין כשר ואם נשר מרוב השיעור אפילו מקן א' ב' עלין פסול לכ"ע (מון בעל העיטור) אבל אותן הגדילים ב' ב' אם נשר עלה א' מקן א' (וכן מוכח דמ"ט מהדס נת ג' טרפי לאס כשרו ב' עלין מקן א' לפסול ה"ה בזה וכ"כ הט"ז נהדיף ומש"כ ה"כ מכל קן כל לר"ל מכל הקנים אבל לכ"ע אפילו לא נשר רק עלה א' מקן א' פסול ומש"כ הט"ז דלר"ט צעיק ב' עלין לא הנכתי מרוב שיעור אורך ההדס פסול וככ"ז אינן כושגחין העולם ואפי' אם נאמר שהם הדס מ"מ פסולים ובעוה"ר העולם נכשלים בזה ואי לדידי צייתי כל שלא ידוע לו שיש לו הדס כשר שהוא ג' בקן אחד לא יברך על שלוש אלא על של חבירו ופסול זה דנשרו עליו פסול מגופו שאין שמו עליו ופסול כל ז' :

(ד) היו ענביו מרובין מעליו אם ירקות כשר שעדיין הוא מראה הדס ואם כבר נעשו אדומים או שחורים פסול דהוי כמנומר ואינו הדר ואם מיעטן כשר ואין ממעטין ביום דהוי כמתקן מנא . עבר ולקטן כשר ואדם אחר שא"צ לזה ההדס מותר ללקטן א' א' לאכילה דכיון דאינו מתכוין לתקן אע"ג דהוי פ"ר כיון דלא

ר כ הו אים כלל קנא הלכות לולב

דלא אכפת ליה במקום מצוה מותר (ע' נהל' ענת כלל ס') ופסול זה כיון שהוא משום הדר א"כ פסול כל ז' (מ"א ס"ק ל') :

(ה) נכמשו כל העלין כשר :

(ו) יבשו כל העלין פסול . ואם נשתיר בראשו קן א' ובו ג' עלין לחין כשר ואפי' אם גם מקן זה יבשו ב' עלין יש מבשירין ואם אותן עלין שלא יבשו נכמשו יש פוסלין דאע"ג דנכמש כשר כיון שכולו יבש לא מהני הכמוש להציל ולא נקרא יבש עד שילבינו פניהם לאהר שנפרך בצפורן אבל כל זמן שהם ירוקים קצת אע"פ שנפרך בצפורן כשר ופסול היבש כמו בלולב ואם כל ההדרם לא אלא שיבש בראשו יש פוסלין (מ"א ס"ק נ"א נ"ב) :

(ז) נקטם ראשו והיינו שנקטם העץ כשר דלא ניכר כיב הנקטם בהדרם וכיון שיש פוסלין בנקטם צריך להדר אם אפשר שלא יהיה נקטם בראשו :

(ח) גיל דמה שרגיל שיוצאי' בין הקנים ענפים קטנים צריך לקטום אותם כדי שלא יפסיקו בין הקנים ואע"פ שנקטם כשר לכ"ע כיון שאינו בראשו (כ"כ הט"ז נ"א הראש"ד וכ"כ הר"ן וכל הפוסקים לדין פאטו ולן ידעמי למה לא העתיק הנ"ד דין זה בש"ע) :

(ט) ערבי נחל האמור בתורה אין כל דבר הגדל על הנחל כשר אלא מין ידוע הנקרא ערבי נחל עלה שלה משוך נחל ופיה חלק וקנה שלה אדום ואף בעורו ירוק כשר שכשישנה באילן נעשה אדום ולפי שרוב מין זה גדל על הנחל לכך נקרא ערבי נחל ואפי' גדל בהרים או במדבר כשר וי"א שלכתחלה יהדר ליקח מאותן הגדלים על הנחל . ויש מן ב' שקנה שלה אדום ועלה שלה משוך אלא שפיה אינו חלק שיש בו פגימות אלא שכל הפגימות נוסות לצד אחד וזה ג"כ כשר ונקרא חלפי גילא ויש מן ג' שקנה שלה לבן ועלה שלה עגול ובה פגימות כמגידה שיש לה ב' עוקצין ונקרא צפצפה וזה פסול שאינו מין ערבה ושיעור הערבה כשיעור ההדרם ופחות מזה פסול כל ז' :

(י) ערבה שיבשה או שנקטם העץ שבראשו פסול שאינו הדר ואם נפרצו העלין י"א והיינו גדלדלו העלים מן הקנה ותלויים למטה (נמ"א ס"ק נ' ט"ס ונ"ל המ"מ פירש כפרו עגלדלו) או שנסדקה ונחלקו העלין או שנשרו רוב העלין פסול שאין שמו עליו ופסול כל ז' אבל כמושה או שנשרו מקצת העלין כשר וצריך להשיגה מאוד בערבה דמחמת הנענועים נושרין העלין ואז פסול :

כלל קנא . דין אחרוג (מרמ"ק) :

(א) פרי עץ הדר האמור בתורה הוא אחרוג ואם הוא יבש שאינו מוציא שום ליקח פסול דאינו הדר ויש פוסלין אפילו כמוש (עיין א"ר ללא כמ"א וכן גרסמ נה"ג כמוה פסול) :

(ב) ניקב ואין בו חסרון כלל אם הוא מפולש פסול ואם אינו מפולש והנקב הוא כאיסר אע"פ שאין בו חסרון כלל כגון שתהב בו יתד אפ"ה פסול וכ"ו באינו חסר אבל אם חסר ממנו כל שהוא פסול רמב"ם ורא"ש וכן סתם בש"ע אבל י"א דבלא חסרון אינו פסול אפי' נקב מפולש אלא כשיש בו חסרון או יש לחלק דאם הוא מפולש אע"פ שאינו חסר אלא כל שהוא פסול ואם אינו מפולש צריך שיהיה בו חסרון בנאיסר (ראש"ד) ומה הוא מפולש י"א דוקא שניקב מעבר לעבר וי"א דאם מגיע לחדרי הזרע הוי מפולש ואם ניקב הקליפה העבה מצד זה לצד זה לכ"ע הוי מפולש ומ"מ מה שנראה לפעמים באתרוג שהיה בו נקב בעורו במחובר אלא שנקרם עליו עוד ובשר זה לא נקרא נקב ובשר ובשעת הדחק נוהגין להכשיר חסרון כל שהוא אם אינו מפולש ואם הוא ספק אם יש בו חסרון כ"ש אזלינן לקולא כיון דיש מבשירין אפי' בודאי וכן אם מסופק אם מגיע לחדרי הזרע כשר דסמכינן על הפוסקים דדוקא מעבר לעבר פסול (א"ר) וטעם דניקב פסול י"א משום שאינו ליקחה תמה (טור) וי"א משום שאינו הדר :

(ג) נסדק מראשו לסופו אפילו אינו חסר כלום ואפילו לא נסדק אלא רוב

חיי אדם כלל קנא הלכות לולב

עובי הקליפה העבה. פסול דסופו לרקוב אבל כל שלא נסדקה רוב קליפתו לא מקדי נסדק ודוקא שנסדק מלמעלה ומלמטה דהיינו מסוף החוטם עד סופו אבל אם נשאר בו מלמעלה ומלמטה אפילו כל שהוא כשר שאז יהזור לבריאתו ודוקא שנשאר החוטם שלם אבל אם נסדק בחוטמו אפילו כ"ש פסול כדלקמן סימן י"ב ונ"ל דאפילו בחוטם דוקא שנסדק רוב קליפה החיצונה דבלא"ה לא טיקרי נסדק ומעם פסול דנסדק הוא משום חדר:

(ד) אתרוג שנשרג במשמוש היד שנימוח כל בשרו בפנים וקליפתו החיצונה וגם חדרי הזרע קיימין יש מכשירין ויש פוסלין משום חסר:

(ה) האתרוג מבחוץ יש לו קליפה ירוקה דק מאוד ולפנים ממנו היא הקליפה העבה לבנה והוא בשר האתרוג ולפנים ממנו יש כמו עגול ובו מונחים גרעינין זה נקרא חדרי הזרע ואם נקלף אותה קליפה הירוקה שאינו מחסרו אלא נשאר ירוק כמו שהוא ברייתו כשר אפילו נקלף כולו ובלבד שנשתייר בו כל שהוא וכן סתם בש"ע וי"א שצריך שישאר בו כסלע דהיינו שליש מפח כדאיתא בי"ד סימן ל'. ואם אין מראה הקילוף דומה לשאר האתרוג אם נקלף רובו פסול ודינו כחזית לקמן סימן ה' וכ"ז שנקלף הכל ביחד אבל אם נקלף בב' וג' מקומות אפילו במיעוט האתרוג אם אינו דומה לשאר האתרוג פסול דהוי כמנומר. ובשעת הדחק יש להכשיר אפי"ן בב' וג' מקומות אע"פ שאינו דומה לשאר האתרוג ובלבד שתהיה מראה כשרה ואם הוא במקום אחד אפילו ברובו כשר (כי ראיתי בא"ר שכתב נראה נתמס לזעים לראש"ד שהיו מסכים ג"כ לי"א עיין בב"י) אבל אם יש לו מראה פסול כגון לבן ושחור פסול ובחוטמו יתבאר דינו לקמן:

(ו) נישלה פטמתו והוא העץ שתקוע באתרוג למעלה בחוטמו ועליו הוא השושנתא אם נישל עד האתרוג פסול דהוי כחסר ואם לא היה לו עץ זה מעולם וניכרים הם כי יש במקומו כמו גומא מתחלת ברייתו כשר ואם יש לו אותו העץ אלא שנחסר השושנתא יש מחמירין בזה וטוב להחמיר במקום שאפשר ליקח יותר מובחר מזה אבל אם הוא המובחר אין להחמיר בשביל השושנתא:

(ז) נישל עוקצו הוא העץ שלמטה שבו תלוי באילן ונשאר מקומו גומא פסול משום חסר ואם נישל רק מקצתו ונשאר הגומא מכוסה כשר:

(ח) עלתה עליו חזית אם במקום א' אם הוא על רובו של אתרוג מב' צדדין פסול ואם אינו רק על רוב של צד א' כשר (מ"א ס"ק י"ג) אבל אם הוא בב' וג' מקומות דמחזי כמנומר יש פוסקים דאפילו אם אינו מתפשט אלא על מעוטו של אתרוג פסול ודעת רוב פוסקים דאף בזה דוקא אם מתפשט ברוב האתרוג ואע"פ שישנצרב מקום ההברבורות לא יהיה אלא מיעוט מ"מ כיון שנתפשט ברוב האתרוג מחזי כמנומר ופסול ולא דוקא ברוב האתרוג אלא אפילו אם הוא רק ברוב היקף האתרוג עד שנתפשט מב' צדדים פסול (גס ס"ק י"ג) ואינו כשר אלא כשהוא במיעוטו ומצד א'. ופסול דחזית הוא משום חדר. וחזית הוא כמו אבעזועות וניכר במשמוש היד שהוא גבוה משאר האתרוג אבל אותן שרגילין להיות הרבה ומצוי ברוב אתרוגים או מה שנעשה עקום ואדום כשר דחשבינן למראה אתרוג אך כבר כתב היש"ש המורים מרובים והיודעים מעושים וגם התה"ד הניח דין זה בצ"ע ולכן הירא לדבר ה' ישתדל לקנות אתרוג בלא חזית ובהרת:

(ט) פסול זה דחזית חוזר להכשירו אם כשיקליף אותו מקום חוזר למראה אתרוג ולא יהיה חסר כלום:

(י) תפח סרח מנומר פסול שאינו חדר וכן כבוש ומבושל ואם נכבש בדבש כ' המ"ז דהוי כבוש והב"ה כי דלא הוי כבוש ומיהו צריך בדיקה אם יש בו לחלוחית ואתרוג שהוא משנה שעברה ולא נכבש ודאי יבש הוא ואין לו לחלוחית:

(יא) אלו הן מראות הפסולות באתרוג שחור או לבן ודינו כחזית (בסימן מ') אבל ירוק הוי מראה אתרוג (כדמוכח בסעיף כ"א לדוקא מאס לעניין לא נמנר פניו

רכא חיי אדם כלל קנא קנב הלכות לולב

פסול ירוק וכן אדום כשר (כדמוכח נמ"א ס"ק י"ע וכן הטור והש"ע לא כ' רק שקור ולכן כן כ"ל):

(יב) מחוטטמו ואילך דהיינו ממקום שמתחיל לשפע עד הפיטמא פוסל חזוית וכל שינוי מראה הפוסל וכן יבש ונסרק ונקלף ונשתנה מטראה האתרוג ואם חסר בכ"ש בחוטטמו אם פסול כל ז' צ"ע וכ"ז דוקא כשנראה לעינים אבל לא כשיצטרך לחפש אח"י:

(יג) התיום דהיינו שגדל ב' דבוקים זה בזה כשר וסמ"ג וראב"ן ורי"ז פוסלים: (יד) העגול כ' המ"מ עגול מכל צד ככדור פסול וכן אם גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת דאין שמו עליו אבל אם נעשה כברייתו אעפ"י שעשאו כעין דסין דסין כשר אע"ג שנראה בין הדסין כחסר כיון שתחלת ברייתו הוא כך ונקרם העור והבשר כשר:

(טו) הירוק שדומה לעשבי השדה פסול משום שלא נגמר פרוו ופסול כל ז' ואם התחיל כבר להרויק כשר דכשמישהין אותו יהזור כולו למראה אתרוג: (טז) שיעור אתרוג הקטן לא פחות מכביצה פחות מזה פסול כל ז' שלא נגמר פרוו ולא נקרא פרי ואפילו אם היה בו כשיעור ובימי ההג נצטצק ועמד על פחות מכביצה מ"מ פסול משום שאינו הדר וגדול אפילו הרבה כשר וראוי לכל אדם להדר שיהיו לו כל ד' מינים מובחרים ומהודרים וכבר בארנו בהלכות ברכות כלל ס"ח מיטן ה' הדידור מצוה שליש ושם מבואר כיצד יעשה אם כבר קנה ורוצה להתליף או אם רוצה לקנות (תרכ"ו):

כלל קנב. דין שאר פסולים בר' מינין ודין שאול וגוול ואתרוג השוחפים:

(א) מותר ליקח לולב ושאר המינים מגנות הכומרים ואפילו אילן הנמוע בסני ע"ז כיון שאין עובדין לאילן ומ"מ אם יש אחרים אעפ"י שאינן יפים כאלו יקח אחרים (תרט"ט):

(ב) אתרוג ושאר המינים המורכבים פסולים שאין שמם עליהם:

(ג) אם גדלו בעציץ שאינו נקוב צ"ע:

(ד) כבר כתבנו מדכתיב לכם קבלו חז"ל דביום ראשון בעינן לכם ממש ולא שאול ולכן אסור ליטול לולבו של חבירו ביום א' שלא מדעתו (אע"ג דנכי ליכית נמי כתיב לך וקיי"מ"ל דשאלה פטור ואס"ה מותר ליטול טלית קבירו בלא דעתו ולכרך עליו שאני התם דליכית אינו קובת גברא ואף דשאל פטור מ"ע מותר לכרך מידי דהוי נסים נמ"ע שהוס"ג אבל לולב קובת גברא ואס"כ איך ילא בו וכ"ס איך יכרך כיון שאינו יולא בזה דבלולב ליא דשאל פטור אלא דבשאל אין מלוה כלל זהו כוונת המ"א נסי' י"ד ס"ק ד') ואם נטלו מדעתו אע"ג דאמר לו בלשון שאלה אם אינו יודע דאין יוצאין בשאלו י"א דיוצא בו דמסתמא נתכוין ליתן לו בענין זה לצאת בו ואם היה יודע שאינו יוצא בשאלה מסתמא היה נותן לו במתנה ע"מ להחזיר אבל בשאר ימים מותר ליטול לולב של חבירו אפילו שלא מדעתו ולכרך עליו דמסתמא ניחא ליה לאינש לקיים מצוה בממונו רק שיהיה בענין שאין לחוש שחבירו מקפיד ע"ז כגון להוציא מביתו או שיודע שחבירו מקפיד דאו אפילו בשאר ימים אסור דשואל שלא מדעת הוי גולן (תרט"ט):

(ה) נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר אם החזירו יצא ואם לא החזיר אפילו ע"י אונס שנאנס מידו וכיוצא בו לא יצא ואם החזירו לאחר זמן מצותו אם אמר סתם ע"י שתחזיר יצא אבל אם אמר ע"מ שתחזירנה לי מסתמא דעתו שצריך אותו לצאת בו ולכן לא יצא וני"ל דאפילו אמר לו זה הריני כאלו התקבלתי לא יצא דלא הוי בקיום התנאי וצ"ע (תרכ"ט):

(ו) נתנו לו סתם מסתמא דעתו במתנה ע"מ להחזיר ומותר לזה ליתן לחבירו וחבירו להחזירו ובלבד שהאחרון יחזור לבעליו ואפילו אם אמר ע"מ שתחזירנה לי מ"מ מסתמא כוונתו לאחר שיטלו כלם ומ"מ אם בפרש לו שלא יתן אסור ליתן

חיי אדם כלל קנב הלכות לולב

ליתן לאחר שהרי מקפיד וזה שמחזיר ליד בעליו צריך לחזור וליתנו במתנה כדי שיהיה של בעלים שהרי נעשה בשלו (ס):

(ז) אם אין האיש בביתו והאשה רוצה ליתן לאחר תלוי באומדן דעת הבעל אם מקפיד עליו וכן לקנות ממנה מותר דמסתמא ניהא לבעל חזקין לאדם כו' אם לא שהוא אדם חשוב חילא ליה מלתא (ס):

(ח) שותפים שקנו אתרוג לצאת בו מסתמא אדעתא דהכי קנאוהו דבשעת מצותו כ"א מקנה חלקו לחבירו ולכן המנהג שהקהל קונן אתרוג וכל הקהל יוצאין בו דאדעתא דהכי קנאוהו כשגובין דמי אתרוג אפילו לפי מנהגנו שב"א נותן כג"ה שירצה ג"ל דזה שאינו נותן לא יצא אם יש ביכולתו ליתן (ס):

(ט) אעפ"י שב"ז הוא דין גמור ח"ו לסקסב בו מ"מ כיון שאין הכל יודעין להקנות לכן מוטב לברך על שלו אם יש לו כל די מינים כשרים בלא ספק אעפ"י שאינם כהודרים כמו של חבירו ואם אין לו מוטב שיטול של חבירו הכשרים ששיטול של הקהל כי י"א דבשל קהל לא יצא דשמא יש בא' מהם מי שאין בדעתו להקנות חלקו לחבירו גם יש בעיר כמה קטנים יתומים שיש להם חלק בו ואינם יודעים להקנות כדלקמן סימן י"א ואף דלא קי"ל הכי אלא דקי"ל דיוצאין בשל קהל מ"מ עדיף טפי ליטול של יחיד (וכדעת ר' שרירא גאון שכתב הטור בס' תרכ"ק):

(י) ג"ל דמותר ליקח מעות מחבירו בעבור מרחתו שישלח לו הלולב בכל יום לבית הכנסת אחרת דאינו נוטל אלא שכר שרחתו וה"ה שמותר לומר לו איני מוכר לך אתרוג סיוס א' דהו"מ ואילך:

(יא) ביום א' לא יתן הלולב לקטן קודם שיצא בו ונ"ל דהיה אם מזכה רבים בלולבו לא יתן לקטן עד שיברכו כלם מפני שהקטן קונה ואינו יכול להקנות לאחרים מה"ת ונמצא שאף שהחזירו לו אינו מוחזר ואם יאמר לקטן יהא שלך עד שצא בו נמצא שלא יצא הקטן ומכ"ש לדידן דעושין ב' ימים ואם כן גם ביום ב' צריך שיהיה שלו ולכן לא יוציאנו מידו אלא יהיה תופס הלולב עם התינוק דאז לא זכה בו הקטן (ולכך עיין ד"ס כן סוף יב"ד הקטן וס"ת דאעפ"כ מותר לכרך ח"כ מ"ג ח"ס יתכן לו כחוקת שלח או שיאמר לו עד שחלף זו):

(יב) כבר בארנו דבגזול לא יצא לא מבעיא ביום א' ולפני יאוש דאינו שלו אלא אפילו לאחר יאוש ובחוק"מ דלא בעינן לכס אפ"ה אינו יוצא בגזול דהוי מצוה הבאה בעבירה אבל אם גזל לולב ועשה בו מעשה ששינה אותו מכמות שהיה ואם כן כבר קנה אותו בשינוי מ"מ אסור לברך עליו דכתיב בוצע ברך נאץ ה' וס"הו י"א דלאחר יאוש אינו אסור אלא לגזול עצמו אבל לאחר מותר ומאוד צריך אדם לזהר בכל מצוה שלא יהיה בן שום השש גזל כדכתיב שונא גזל בעולה ולכן צריך לזהר שלא יקצץ ישראל לצורך לולבו א' מד' מינים אפי' מקרקע של נכרי ואפילו בשנתן לו הנכרי רשות דשמא גזל הקרקע מישראל וקי"ל קרקע אינה בגזול וא"כ לא מהני רשותו אלא יקצץ נכרי או ישראל אחר כדי שיהיה יאוש ושינוי רשות ביד אחר ויתן לזה (ס' תרע"ט):

(יג) דין מלטול לולב ואתרוג בשבת ודין להריח בו מבואר לעיל כלל ס"ו ס"י י"א י"ב י"ג י"ד. ודין הדור מצוה מבואר בהל' ברכות כלל ס"ה ס"ו ה':

כלל קנב. דין הישענא רבה ושמייני עצרת ושי"ת:

(א) דין הקפות שנוהגין בה"ר כבואר לעיל כלל קמ"ח ס"י י"ט:
 (ב) יום ז' של הג קוראין אותו הושענא רבה לפי שמרביין בו לומר הושענות לפי שבחג גדונין על השמים והכל הולך אחר ההיתום ולכן נוהגין להיות נעורים כל הלילה ובשחרית מרביין קצת בזמירות של פסוקי דזמרה כמו ביו"ט אלא שאין אומרים נשמת אלא תיכף אחר סיום שירת הים אומר וישתבח:

(ג) מנהג נביאים שכל אחד יטול ערבה ביום זה מלבד ערבה שבלולב וכיון שאינו תקנת וכומים אלא מנהג לכן אין מברכין עליו ואין חילוק בין ערבה זו לערבה של לולב וכל הפוסל בה פוסל נמי בערבה זו ולכן לא יקצצו ישראל אלא

רכב

חיי אדם כלל קנג הלכות הור"ר וש"ע

נכרי מלבד נשרו רוב עליו דכשר בזה אפילו עלה א' בבד א' ומיהו אין זה הדור מצוה ולכן נוהגים לעשות הושענות ימים ויש נוהגין ליקח ערבה ארוכה וגסה שהרי בבק"ק היו לוקחין ערבה גבוה ו"א (ע' ח"ר) . ומזה תראה כמה טועים המנתקים העלין מן הכדים והותכין אותו מלמטה שלא יהיה ארוך דאדרבה יותר מצוה בארוכים ובעלין הרבה שהוא מצוה מן המובחר ונוי מצוה . ואינה נישלת אלא בפני עצמה שלא יאגר דבר אחר עמה ומ"מ המנהג לאגדה בעלין של לולב לנוי אבל אינו מעכב דאדרבה י"א שיותר טוב שיהיו נפרדים גם אין שיעור כמה ענפים יקה ומנהג הראוי ליקח ה' גבעולין ולא יחברים כלל עם הלולב אלא לאהר שהקף ההקפות עם הלולב אוי יקה הערבה הווי יש שאין אוהוין אותה עד שמגיעים לתענה אמונים שאו מתפללים על המים ואו מניחין הלולב מידם ולוקחין ערבה זו . ולפי שצוה בהכמה ונחלקו בה הפוסקים י"א דהיינו נענוע וי"א היינו לחבוש אותה ולכן עושים שניהם דהיינו שמנענעים בה ואחר שגמר כל ההושענות חובטין אותה בקרקע ה' פעמים ודי בזה . ומה שנוהגין שהחובטין עד שיפלו כל העלין הוא מנהג של תינוקות משום שמהם ולאחר שהבט לא יזרקנה על הקרקע דהוי על כל פנים תשמישי מצוה שאין לנהוג בה בזיון אלא ישרפנה :

(ד) אם חל יום ז' בא' בשבת וקצצו נכרים ערבה בשבת אפי' צוה לו ישראל מותר מיהו אם יש פרהסיא בדבר אפילו לא אמר לו ישראל לקצצו בשבת רק אמר לו ראה שתהא מזומנת למוצאי שבת יש להחמיר אם יש לו ערבה אחרת :

(ה) לדין שעושיין וי"ט ב' ימים ואם כן שמיני עצרת הוא ס' שביעי ולכן צריבין לישב בסוכה וגם יישן בסוכה כל הלילה וכל היום ולא כמו שנוהגין לאכול רק חצי סעודה אלא אין שום חילוק בין שמיני לו' ימים אלא דב' הימים הוא מדאורייתא ובה' הוא מדרבנן ואעיג דבשאר מצות דרבנן מברכין ג"כ מ"מ בת' לא מברכין לישב בסוכה דהוי תרתי דסדרי שאומר בקידוש ובתפלה האת יום שמיני עצרת ואיך יברך לישב בסוכה . ואין לאכול עד הלילה . ומ"מ אפילו אוכל בסוכה לאחר שהתפלל ערבית אעפ"י שעדיין הוא יום לא יברך לישב בסוכה והעולם מקילין ואינם אוכלין כל היום בסוכה רק מקצת סעודה בשחרית ובליל שמיני אף מקצת מדקדקים במצות אינם ישנים כלל . אבל רבינו הגאון ההסיד מהו' אליהו החמיר מאד שצריך לישן בלילה וגם לאכול כל היום בסוכה כפשטא דלישנא דגמרא מיכל אכלי ואמרו עוד אלא מעתה הישן בשמיני ילקח פרש"י ואנן מיחב יחבינן אלמא דצריך לישן ג"כ בסוכה . ופעם א' היה קור גדול בליל ח' ואמר אעפ"י שבשאר הימים היה פוטר מן הסוכה מ"מ להראות הלכה לתלמידו' צוה שילבישו עצמם בטוב וילינו בסוכה . ובקידוש הלילה מברכין שהחיינו דשמיני רגל בפני עצמו :

(ו) בשמיני סמוך לחשיכה אם א"א לו או שיהיה לו טרחה הרבה לפנות הכלים מן הסוכה בלילה מותר לפנות ביום להביאם לביתו ובלבד שלא יסדרם עד הלילה דאם יסדרם ביום הוי כמכין מיום טוב לחבירו ולכן אם השלחן הוא של פרקים לא יניח הטבלא על הרגלים דכשנומר איזה דבר הוא הכנה אבל ההבאה לביתו לא הוי הכנה (וכ"ל דכן מוכח ע"כ שהרי נסימן תי"ו סעיף ז' מנזכר להדיא דמותר להוליך העירוב לצורך יום ז' והוסיף גמרא ערוכה בערוזין ל"ק דדוקא אם אמר זה יהא עירוב הוי הכנה אבל ההולכה לא הוי הכנה וכן פירש רש"י להדיא ז"ל 79 מ' ע"א במסכה מי שזמן כו' גד"ה לא יוליכו כו' מכות זידס לניתס לסעודת הלילה עד כאן (לכו) אע"כ דדוקא היכא שנומר איזה ענין מקרי הכנה וכן מוכח מההר"ל שהביא המ"א סס"י תרס"ז דמותר להביא השולחנות לבית רק להעריכם אסור . וכתב עוד בשמו דאסור להפשח הס"ת מירמלשבת אע"כ כמו שהלקתי ואפשר שזה כוונת המ"א שם שכי ועיין סימן תי"ו ס"ג . ולפ"ז מש"כ המ"א שם וכ"כ הלבוש בסימן תפ"ח דאסור להביא יין מיו"ט לחבירו צ"ע דמש"כ מהולכת עירוב . וצ"ל דכוונתם בסמוך לחשיכה דמוכח מלתא דאינו לצורך היום . ולכן נ"ל דבשעת הדחק שלא ימצא בלילה בקל מותר להביא יין וכן מ"מ לחבירו דכיון לא

חיי אדם כלל קנג הלכות ש"ע וש"ח

מקרי הכנה-רק שצריך להביאו בעוד יום גדול דלא מוכח מלתא דאפשר דצריך עדיין לצורך היום וגם לא יביא כדרך שנושא בחול רק ישנה ומ"מ לצורך חול אין לנו ראייה להתיר ד"ל דדוקא לצורך מצוה מותר ולכן אין מציעין משות משבת לחול ויהיה זהיר במנורות או שאר דברים הקשורים שם בקשר של קיימא דאסור להתיר ביו"ט וכבר כתבנו דאסור להנות מניו סוכה אפילו בשמחת תורה שהרי כח' בהש"ט אסור שמא עדיין יום ואתקצי לכולא יומא דדוקא מיני מאכל וכיוצא בו אבל קרמי' וסרינים ומנורות לכתחלה אין מקצה אותם שהרי מטלטלן אפילו מפני הגשמים :

(ו) יום אחרון של חג היינו ביום תשיעי שהוא לדין גם כן שמיני עצרת קוראין אותו שמחת תורה לפי שגומרין בו התורה. ובלילה מקדשים ואומרים את יום שמיני ומברכין שהחיינו ונהגין במדינות אלו להוציא כל ספרי תורות שבהיכל ומקפים את הבימה ואומרים שירות והגרא היה מקיף ז' פעמים ואמר הגוסס שנדפס בסידורים. ואיכ"כ אתה הוא אלהינו והאדרת והאמונה כמו שנדפס במחזורים היה מקיף ומרקד לפי הס"ת בכל כחו ובמקצת מקומות אין קורין בלילה אלא גוללין הספר תורה על קריאה של מחר וכן נוהגין בק"ק פראג ובמדינות אלו קוראין גם בלילה ובשחרית מקיפין גם כן וקורין בס"ת ראשונה והאת הגרבה ובשניה מתחילין בראשית ובג' ספסרי ומרכים בקרואים משום כבוד התורה ועוד כו' שירזו כולם בשמחת התורה ונהגים שהעולים נודרים נרכות להחזיק בלומדי תורה ומכ"ש חתן תורה וחתן בראשית שמרכים בנרכות ויש מקומות שח"ת וחיב עושים סעודה למריעה ללכבוד התורה ואין לחוש במה שא' מן העולים חוזר ועולה וגם כשקוראין שנים בפעם אחת או כהן ולוי עם כל הכהנים והלוים הגם שהנכון שאהד מברך ויוציא את האהרים מי"ט יש מקומות שכלם מברכים. וא"ד מיישב המנהג ועוד משום דיהיבי דעתייהו ושמעו ומי"ט נכון הדבר שיבחרו י' אנשים ששומעים בקריאת התורה. ואע"ג שמצוה גדולה לשמוח אבל אסור להבעיר (פולווער) וראוי למחות ולגעור בעושי' כן אבל מותר לקבוע שפוסרת מלאה (פולווער) בתוך הגר מעייט אע"פ שהגר כבה על ידו (מ"א סי' תקי"ד) :

הלכות חנוכה

כלל קנד. דיני חנוכה :

(א) בבית שני כשמלכו מלכי רשעה גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ומצות ופשוטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פריצות וממאו הסהרות וצר להם לישראל מאוד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות ישראל יתר על מאתים שנה עד חורבן הבית :

(ב) וכשגברו ישראל על אויביהם ואברום בכ"ה בחדש כסליו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא סך א' ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה ח' ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים אלו שמתחילין כ"ה כסליו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הגם וימים אלו נקראין חנוכה ר"ל חנו כ"ה שביום כ"ה חנו מאויביהם ואע"ג שהגם של השמן לא היה אלא ז' ימים שהרי היה בו להדליק יום א' מ"מ כיון שאפילו בלא גם השמן היה ראוי לקבוע יום כ"ה שנהו בו מאויביהם להלל ולהודות כמנ שקבעו. פורים ביום שנהו בו ולפי שבאותו יום מצאו גם השמן התקינו שיהיו מוליקין גם בלילה שלפניו ג"כ לפרסם גם של השמן גם באותו יום :

(ג) אע"ג דקיי"ל דבטלה מגילת תענית ר"ל דשם כתבו כל ימים טובים שהיו להם בבית שני שהתקינו חכמי אותו דור על הניסים שאירע להם לאחר החורבן ביטלו